

nr. 1 / februar 2016 – 78. årgang

GRÆNSEN

magasin om mindretal, sprog og kultur

SØREN RYGE PETERSEN
OM SIN BARNDOM I SYDSLESVIG:

“VI TALTE KUN DANSK

“DET ER EN TYSKER!
LISE NØRGAARD OM FORDOMME

OPDAG DANMARK
JØRN LUND OM NYT STORVÆRK

GRÆNSEFORENINGEN
FOR EN JØDEN DANSKER

INDHOLD

3 LEDER

Af Mette Bock

4 DANSK PÅ SIN EGEN MÅDE

10 TEMA: DET DANSK-TYSKE FORHOLD

24 OPDAG DANMARK

Af Jørn Lund

26 FERIEBØRN GIVER VENSKABER

28 DENGANG DER VAR FLYGTNINGE PÅ ØSTERSØEN

Af Mikael Busch

30 ANMELDELSE: DANSKSINDET UNDER ØRNEBANNERET

Af René Rasmussen

31 NY BOG OM EN EUROPÆER I NORDEN

32 DET SKER I SYDSLESVIG

33 THERKELSENS HJØRNE

34 "TÆNK ENGANG"

Af Mette Bock

40 DET LILLE HUS I MARSKEN

SYDSLESVIGSKE FERIEBØRN ER ET HIT

Gennem snart 100 år er sydslesvigske børn kommet på ferie i Danmark. Ordningen er stadig en succes. Læs side 20

MISSIONÆRSØNNEN

Alt dansk var lige så vigtigt for min far som Bibelen er for missionærer, siger Søren Ryge Petersen .

Læs side 4

TEMA: DET DANSK-TYSKE FORHOLD

Er det mediernes opgave at styrke det dansk-tyske forhold?

Læs side 10

Foto: Lars Salomonsen

LEDER

GØR OP MED FORDOMME

Af Mette Bock

I begyndelsen af februar er Grænseforeningen vært for det traditionelle "Københavnbesøg" for årets kommende studenter fra Duborg-Skolen og A.P. Møller Skolen, et par hundrede i

alt. Årets tema er "Medier og fordomme", og i programmet indgår en konference i på Christiansborg med emnet "Danmark i tyske medier – Tyskland i danske medier".

Mødet åbnes af Folketingets formand, Pia Kjaersgaard, og jeg får selv fornøjelsen af at lede debatten mellem en række prominente journalister og redaktører fra bl.a. Berlingske, Kristeligt Dagblad og Flensborg Avis. Herefter er der naturligvis debat med de unge gymnasieelever – og dagen afrundes med besøg i DR.

I debatten deltager en af mine absolutte yndlings-journalister. Der skal meget til. Han er tysk, men dansk gift, og han hedder Marc-Christoph Wagner. Jeg har fulgt ham i mange år. Han er en journalist, der ejer evnen til at se nuancer og formidle dem på en måde, så man som læser ikke mister overblikket, og han forfalder ikke til unødige fordomsfuldhed og kategorisering.

Hvor ofte er vi ikke på vej ned i grøften, hvor vi siger "tyskerne er sådan", "danskerne er sådan", "sydslevigerne er sådan"?

Helt galt går det imidlertid, når vi forfalder til et bør: Sydslesvigerne – eller danskerne - bør være sådan eller bør gøre sådan. Når vi moraliserer.

Vi har været lige ved at komme derud i de seneste måneders ophidsede debat om dansk og tysk flygtninge- og asylpolitik. I Flensborg Avis har der udspillet sig en hidsig debat mellem blandt andre medlemmer af Dansk Folkeparti og medlemmer af SSW. Kan danskerne have særlige forventninger til de dansksindedes loyalitet over for en dansk regerings beslutninger? Og kan de dansksindede i Sydslesvig tillade sig at udtrykke generel skuffelse over Danmark?

Nu er både Danmark og Tyskland heldigvis lande med ytringsfrihed og pluralisme. Pluralisme indebærer, at vi respekterer forskellige meninger, forskellige udtryksformer og har meget vide rammer for, hvad det kan siges, så længe der ikke er tale om injurier. OG at vi respekterer, at

hverken danskere eller sydslesvigere er ét stort og enigt kollektiv.

For mig efterlod debatten endnu en bekræftelse på, at det altid går galt, når vi putter hinanden i kasser. Vi har, synes jeg, til stadighed en forpligtelse til at se det enkelte menneske. Men der er en tendens til, at jo mere pressede, jo mere bekymrede eller angste, vi bliver – jo voldsommere kategoriseringer, foretager vi.

Historisk har vi rædselsfulde eksempler på kategoriseringer. Tænk blot på forfølgelser af jøder, sorte eller andre med en bestemt tro eller hudfarve. De ældre borgere i grænselandet husker også den åbenlyse diskrimination af mindretallene på begge sider af grænsen. Regler og almindelige omgangsformer afspejlede sig i en anspændt dagligdag.

Hvor ofte er vi ikke på vej ned i grøften, hvor vi siger "tyskerne er sådan", "danskerne er sådan", "sydslevigerne er sådan"?

Lige nu oplever vi det på anden vis. Muslimer er sådan. Arabere er sådan.

I et grænseland, der om noget sted på jord er præget af Luthersk arvegods, skal vi altid huske at se det enkelte menneske. Det ligger heldigvis allerede i lovgivningen, at vi ikke må diskriminere på grund af tro, etnicitet, national orientering eller andre kategorier.

Det er fint med lovens ord. Men uden bevidsthed om lovens ånd kan vi hurtigt komme galt afsted. Uanset om det er i mediernes dækning af hinandens lande eller om det er i den almindelige, af og til højroastede og følelsesladede, debat mellem engagerede mennesker.

Vi har alle et ansvar. ●

Mette Bock er formand for Grænseforeningen

MISSIONÆRSØNNEN DER ER DANSK PÅ SIN EGEN MÅDE

Søren Ryge Petersen voksede op som søn af læreren på den danske skole i landsbyen Agtrup i Sydslesvig. I hjemmet blev der kun talt dansk, men det betød ikke, at tysk var dårligt. Den lære skriver Søren Ryge Petersen om i sin nye bog "Min barndom"

Af Malene Fenger-Grøndahl
Foto: Niels-Åge Skovbo

“

Fædrelandssangene og alt dansk var lige så vigtigt for min far, som Bibelen er for missionærer

Den 15. juni sidste år, Valdemarsdag, holdt Søren Ryge Petersen tale ved den flagfest, som en lokalafdeling af Danmarks-Samfundet holdt i Aarhus. Med festgudstjeneste i domkirken, procession med musik gennem gågaden og fest på rådhuset. Da Søren Ryge Petersen blev spurgt, var hans første indskydelse at sige nej tak.

“Jeg tænkte, at det nok var sådan en nationalistisk forsamling, som jeg slet ikke ville føle mig hjemme i. Men så undersøgte jeg det og fandt ud af, at Danmarks-Samfundet er en gruppe mennesker, der simpelthen holder af Dannebrog og føler sig meget danske, og det gør jeg jo også.”

Så Søren Ryge Petersen takkede ja og satte sig ned og tænkte over, hvad Dannebrog og det danske har betydet for ham, ikke mindst de første 15 år af hans liv.

Søren Ryge Petersen blev født i Gram i Sønderjylland i 1945. Men den 14. april 1946 flyttede han med sine forældre til Sydslesvig til landsbyen Agtrup, eller Achtrup, som den kaldes på tysk, hvor hans far havde fået ansættelse som lærer på den danske skole. Skolen var ganske vist ikke bygget færdig endnu, men det blev klaret, ligesom så meget andet blev bygget op fra bunden i de næste 35 år, hvor Søren Ryge Petersens far virkede for det danske, som han selv formulerede det.

“Jeg var aldrig i tvivl om, at vi boede i Agtrup, fordi min far skulle virke for danskheden i enhver tænkelig forstand. Danskheden havde været Sydslesvigs kultursiden Gorm den Gamle, og efter 1864 var den danske kultur truet. Det var det, der fik min far til at tage dertil. For ham var det et kald, som det er for mennesker, der rejser til Afrika for at udbrede kristendommen. Fædrelandssangene og alt dansk var lige så vigtigt for min far, som Bibelen er for missionærer”, siger Søren Ryge Petersen.

I MARK OG ENGE

Han tager imod i sit gulkalkede hus på Djursland, så langt fra alfarvej, at foto-

grafens GPS advarer os om, at den valgte adresse ligger på uasfalteret vej. Som de mange tv-seere, der gennem årene har fulgt Søren Ryge Petersens direkte tv-udsendelser fra den store have bag huset, vil vide, er det netop en af pointerne for Søren Ryge Petersen. Han har ikke brug for byens tummel og larm, men for daglige gåture med hunden YoYo på markerne og engene bag huset og i baghavens birkelund. Og så de mange ture rundt i landet til mennesker, som har deres egne helt særlige historier, som Søren Ryge Petersen om nogen formår at udfolde med respekt og lune.

“Jeg flyttede hjemmefra og væk fra Agtrup, da jeg blev konfirmeret, sådan som man gjorde dengang, og har ikke tænkt på at flytte tilbage. Men der er ikke gået et år, hvor jeg ikke har været dernede på besøg og har gået en runde i landsbyen og på markvejene, hvor mine tre søskende og jeg cyklede som børn. Hver gang møder jeg nogle af de mennesker, som udgjorde min barndoms meget mangfoldige persongalleri”, siger Søren Ryge Petersen.

Som barn var han den mest nysgerrige og udadvendte af de fire søskende og holdt meget af at gå rundt i landsbyen og kigge ind til håndværkerne – bageren, sadelmageren, smeden, hjulmageren.

Mange af dem fortæller han sanseligt, humoristisk og underholdende om i

sin nyeste bog *Min barndom*. Bogen, der udkom på Gyldendal i efteråret 2015, er en 'vendebog', hvor den ene halvdel er hans erindringer fra Agtrup; den anden halvdel, som læses ved at vende bogen om, handler om mange af de mennesker, Søren Ryge Petersen har mødt og portrætteret alle mulige andre steder. Bogen viser dermed både, hvad Søren Ryge Petersen har fået med sig fra sin barndom, og hvordan han har omsat det i nysgerrighed,

Søren Ryge Petersen har ikke brug for byens tummel og larm, men befinder sig bedst på markerne og engene bag sit hus på Djursland.

åbenhed og sans for det enkelte menneskes historie.

DANNEBROG VAJER

Det sidste kapitel i barndomserindringerne har fået overskriften 'Flaget'. Det er en redigeret version af den tale, han holdt på Valdemarsdag sidste år. Der kan man bl.a. læse, at Søren Ryge Petersens far ofte brokkede sig over, at det ifølge tysk lov var forbudt at flage med et andet lands

nationalflag. Derfor kunne 'missionærfamilien' i Agtrup aldrig hejse det danske flag og havde ingen flagstang. Men flag havde familien masser af. Et splitflag hang i forruden på familiens bil, en folkevogn med tyske nummerplader, og når de passerede grænsen til Danmark, blev flaget rullet op, så de tyske toldere ikke så det. Når familien var på campingture, blev der altid sat et lille flag op på teltet. Og så var der "flere flag på vores juletræ end

på noget andet juletræ i kongeriget", som Søren Ryge Petersen formulerer det i sin erindringsbog. Desuden havde familien en hel skov af bordflag, der blev sat frem ved enhver festlig lejlighed. Et af dem havde Søren Ryge Petersen lavet, da han som 15-årig kom på ungdomsskole i Vojens og havde metalsløjde for første gang. Endelig var der flag på gymnastikdragterne, som blev brugt ved de årlige stævner for alle de danske skoler i området. ►

Når Søren Ryge Petersen som barn var med familien var på campingtur, blev der sat et lille Dannebrog op på teltet. Siden dengang har flaget fulgt ham.

► Den danske skole i Agtrup var et kulturelt samlingspunkt, hvor de danske foreninger holdt møder og juletræsfester, og hvor der blev danset folkedans, dyrket gymnastik og holdt sløjdaftener. Set fra et barns perspektiv var det først og fremmest festligt og spændende. Først da Søren nærmede sig konfirmationsalderen, gik det op for ham, at rummeligheden i de voksnes verden havde sine usynlige, men klare grænser.

MØDET MED NICO

Baggrunden var, at han som 10-11-årig mødte en jævnaldrende dreng, Nico. De mødtes på den tyske danseskole, hvor Søren fik lov at gå, for hans far satte ikke

ationale grænser for sine børns færden. Søren og Nico gik fra første møde godt i spænd og tilbragte de næste tre-fire år de fleste eftermiddage og aftener sammen. De byggede huler og fangede haletudser og hjalp til på gården, hvor Nicos forældre, Bruno og Martha, boede med deres seks børn. Der fik Søren lært alt det, en bondedreng skal kunne: hakke roer, tærsk korn, malke køer, muge ud og meget mere.

Nico og hans forældre talte tysk, og Nico og hans søskende gik i tysk skole. Det tænkte Søren ikke nærmere over. Han var vant til, at der i landsbyen blev talt både sønderjysk, plattysk og i enkelte tilfælde højtysk, og han skiftede ubesværet

mellem de tre sprog. Det slog ham heller ikke, at der kunne være noget i vejen for, at Bruno kom ind på den danske skole og deltog i sløjdaftenerne.

“Bruno havde altid ønsket at blive snedker, så jeg inviterede ham til at komme ind på skolen og bruge sløjdsalen. Han kom aldrig, og siden gik det op for mig, at det var umuligt for ham. At møde op på den danske skole ville have været en form for forræderi og have skabt sladder og mistro i hans omgangskreds. Det var svært for et barn at forstå, men i dag kan jeg jo se, at det samme gør sig gældende i nogle indvandermiljøer. De fleste ligger under for, hvad de andre tænker, og den slags sætter grænser

mellem mennesker”, siger Søren Ryge Petersen.

SPROGET VAR GRÆNSEN

Mine forældre omgikkes imidlertid alle, og min far sagde aldrig et ondt ord om det tyske. Han satte grænsen ved sproget i vores hjem. Da jeg engang gik derhjemme og sang tyske slagere, jeg havde hørt hos Niko, fik jeg besked på at holde op. Så sang jeg dem bare udenfor. Derhjemme hørte vi kun Giro 413.”

Siden fik Søren Ryge Petersen lov at invitere Nico og hans forældre med til sin konfirmation.

“Jeg cyklede ud til deres gård, helt lykkelig, og inviterede dem, og de svarede henholdende, ikke rigtig ja. Jeg forstod ikke helt hvorfor. På dagen vidste jeg ikke, om de kom, men det gjorde de, og det har jeg takket dem for siden, for det var modigt gjort”, siger han.

Efter konfirmationen flyttede Søren Ryge Petersen på ungdomsskole, hvor han første gang forsøgte sig med metalsløjde. Da vi når dertil i samtalen, afbryder Søren Ryge Petersen sig selv og forlader det lune køkken, hvor der er dækket op med nybagte boller, kaffe, smør, ost, paté og marmelade.

Et minuts tid efter kommer han tilbage med favnen fuld af flag. Det elegant udformede bordflag stiller han på spisebordet med et lille smæld. Så viser han de store stofflag frem, han har i favnen. Det ene er trevlet i enden, “simpelthen slidt op af at blive brugt gennem 30 år, for jeg elsker bare at hejse flaget”, siger Søren Ryge Petersen med et smil.

“Jeg vidste ikke, hvor man får sådan et repareret. Så da jeg skulle holde talen på Valdemarsdag, og jeg havde takket nej til honorar, slog det mig, at jeg i stedet kunne bede om et nyt flag. Da jeg til slut i talen fortalte, at jeg havde slidt mit gamle flag op, kom formanden op og forærede mig et nyt.” Søren Ryge Petersen holder smilende det nye flag frem.

Søren Ryge Petersen føler sig meget dansk. “Men”, understreger han “at det danske er godt, betyder ikke, at det andet er forkert. Mindretal skal have lov at være sig selv. De skal være lige så syriske, somaliske osv., som de vil – jo mere, jo bedre.”

NATIONALISME ER ET UHYRE

Det er missionærbarnet, der taler. For opvæksten i Agtrup lærte ham at holde af det danske uden at lukke af for alt det andet. Tværtimod har farens nysgerrighed og videbegærlighed sat sig dybe spor i Søren Ryge Petersen – sammen med en klar skelnen mellem det nationale og det nationalistiske: “At være dansk er fint og godt, men den nationalisme, der fordømmer de andre, er et uhyre. Det var barndommens vigtigste lærdom”, som der står til slut i hans barndomserindringer.

Hans forhold til det danske foreningsliv og politiske liv i Sydslesvig er af samme grund ambivalent. “Jeg synes, at det bliver lige lovlig indspist og lukket. Da jeg for et par år siden var i Agtrup, blev jeg inviteret til at deltage i en tradition, hvor man mødes og spiser kårabimos og frikadeller. Det mindede mig om de møder, jeg oplevede som barn. De samme taler, de samme politiske ytringer, de samme Tordenskjolds danske soldater”, siger han.

For Søren Ryge Petersen er de årlige gensyn med Agtrup derfor heller ikke så meget et gensyn med det danske som med den landsby, som har været med til at forme ham. Det er Agtrup og dens mennesker, han vil vise sin kærlighed til med sin nye bog.

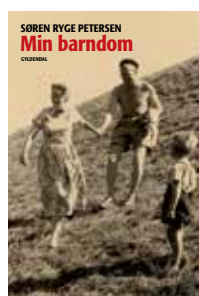
Derfor er det også naturligt for ham, at han den 10. februar tager til Det danske

Forsamlingshus i Agtrup, engang en del af hans barndomshjem, den danske skole, og læser op af sin bog – på tysk. “De fleste i Agtrup forstår ikke dansk, så det giver ikke mening at læse på dansk. Derfor får jeg den oversat til tysk. Så kan de høre den historie, som også er deres”, siger Søren Ryge Petersen, og tilføjer, at han “glæder sig helt vildt”. Til at komme tilbage til landsbyen, hvor han fik sin bedste ven – og sin kærlighed til kager og sønderjysk rugbrød. Han er dog glad for, at hans far, som døde for seks år siden, ikke skal opleve det.

“

Jeg var aldrig i tvivl om, at vi boede i Agtrup, fordi min far skulle virke for danskheden i enhver tænkelig forstand

“For ham ville det være forræderi, at jeg stod i den gamle danske skole og læste op på tysk en hel aften. Det ville skære ham i hjertet, og det forstår jeg godt, sådan som hans baggrund var”, siger Søren Ryge Petersen. ●

Søren Ryge Petersen:
*Min barndom & Leif
den stadig Lykkelige
og andre historier.*
Gyldendal 2015,
276 sider, 299,95 kr.

Den seneste tids flygtningekrise har ikke alvorligt skadet forholdet mellem Danmark og Tyskland, mener Karl Christian Lammers.

TEMA:

DET DANSK-TYSKE FORHOLD

A photograph of a red and white lifebuoy hanging on a dark wooden railing. The background shows a calm sea under a grey sky. The lifebuoy has a white plastic bottle attached to it.

DET DANSK-TYSKE FORHOLD HAR DET GODT

København-Bonn Erklæringerne fra 1955 og Danmarks EM-sejr i fodbold over Tyskland i 1992 har været af afgørende betydning for et godt, men også distanceret dansk-tysk forhold i dag, mener historiker Karl Christian Lammers

Af Anna-Lise Bjerager

Foto: Thomas Tolstrup

Der er en ting, der er bedre i Sverige end i Danmark. De har bedre naboer, sagde den dansk-amerikanske komiker, Victor Borge. Vittigheden kunne lige så godt have handlet om Tyskland, for danskerne har aldrig holdt sig tilbage, når det gælder om at kompensere for egen lidenhed med en drilsk bemærkning om de langt større nabolande.

Karl Christian Lammers, der er 72 år og lektor emeritus ved Saxo-Instituttet på Københavns Universitet, ved alt om det. Han har brugt en stor del af sit arbejdsliv på at beskæftige sig med Tyskland og især nazismens historie. Men han er også den historiker i Danmark, der har beskæftiget sig mest indgående med det dansk-tyske forhold. Han har blandt andet i 2005 skrevet bogen *Hvad skal vi gøre ved tyskerne bagefter?* om det dansk tyske forhold efter 1945, og i 2014 lavede han en undersøgelse af danskernes reaktion på den tyske genforening i 1989. ►

► Karl Christian Lammers er slet ikke i tvivl om, at status i dag er, at naboskabet mellem Danmark og Tyskland helt overordnet er meget godt og solidt: Danskerne valfarter til Berlin, og tyskerne holder fortsat sommerferie ved Vestkysten; Tyskland er Danmarks største eksportmarked, mens Danmark spiller en noget mindre rolle for tysk erhvervsliv; Tyskland og Danmark er allierede i NATO og står tæt sammen i EU. Men forholdet er også distanceret, hvilket måske især lader sig aflæse i den ringe interesse for tysk på de danske uddannelsesinstitutioner. Et resultat af at tysk sprog og kultur er blevet fortrængt til fordel for engelsk og amerikansk efter Anden Verdenskrig, mener han.

FLYGTNINGER ER EN HJERTESAG

Karl Christian Lammers vurderer ikke, at den seneste tids flygtningekrise alvorligt har skadet forholdet mellem Danmark og Tyskland, selv om de to lande har valgt to meget forskellige tilgange: Lidt forenklet kan det siges, at Tyskland har åbnet grænserne, mens Danmark har strammet asylreglerne.

“Det er svært for mange danskere at forholde sig til kansler Angela Merkels meget åbne modtagelse af flygtninge, og det er også meget omstridt i Tyskland. Men for den tyske kansler er det en hjertesag. Hun har levet bag en mur i det daværende DDR, og hun kan ikke forestille sig, at man igen skal bygge mure og hegn i Europa; denne gang for at holde folk ude.

Dermed bliver Tysklands håndtering af flygtningesituationen i høj grad bestemt af Angela Merkels personlige historie, der også er mange tyskeres historie. Helmut Schmidt (tidligere socialdemokratisk kansler, der døde i 2015, red.) ville have sagt: Hun har ikke tænkt sig om. Hun har handlet følelsesladet på en humanitær katastrofe”.

“Angela Merkel er ikke glødende EU-tilhænger, men deler vel snarere franskmændenes syn: Europa er en samling af nationer. Alligevel går hun ind for en europæisk løsning, når det gælder flygtninge, fordi historien har vist, at de enkelte lande i Europa ikke kan klare så store udfordringer alene. Danmark er mere forbeholden og fastholder, at flygtningepolitik er et nationalt anliggende”, siger han.

REVANCHE FOR 1864

Hvis Karl Christian Lammers skal pege på én begivenhed, der i de senere år har medvirket til at skabe en vis stabilitet i det dansk-tyske forhold, er han ikke i tvivl: Det var Danmarks EM-sejr i fodbold over Tyskland i 1992.

“Der var en stor eufori på Rådhuspladsen den aften, da fodboldlandsholdet havde vundet, og alle sang med på: “Deutschland, Deutschland, alles ist vorbei”. Det var som at opleve en revanche for 1864”, siger Karl Christian Lammers, der kan huske, at han den aften blev ringet op af tyske kolleger, der sagde: Hvor var det godt, at Danmark vandt.

En vis udligning skal der tilsyneladende til for at opretholde

det gode naboskab mellem to lande, der er så ulig i areal og indbyggertal. Hvad angår begge dele blev Danmark væsentligt reduceret efter nederlaget i 1864, hvilket har præget den danske selvforståelse helt op til i dag.

Efter tyskernes kapitulation i 1945 lå det også lige for at tænke i udligning. Hvad skulle man stille op med det besejrede Tyskland efter Anden Verdenskrigs rædsler med nazismens racekrig og jødeudryddelser? Man talte om det tyske spørgsmål, og der var også nogle, der forsøgte at komme med et svar.

Karl Christian Lammers bekræfter i sin bog, hvordan Arne Sørensen, der var medlem af Frihedsrådet og Dansk

Samling, i 1944 udgav en illegal pjece med titlen *Hvad skal vi gøre med tyskerne bagefter?* Her advarede Arne Sørensen mod at lade forholdet til Tyskland styre af følelser og kollektivt had til tyskerne.

“Heldigvis valgte danskerne forsoningens vej. Men i mange år var der tale om en distancering i forhold til alt, hvad der var tysk, og det er eftervirkningerne af Anden Verdenskrig, der forklarer den distance, der er også i dag”, siger Karl Christian Lammers.

Den første afgørende begivenhed, der for alvor var med til at forbedre det dansk-tyske forhold, fandt sted i 1955, da det lykkedes at løse mindretalsspørgsmålet ved den dansk-tyske grænse. Forinden havde det danske mindretals stilling i Sydslesvig belastet forholdet væsentligt. Indirekte gjorde Danmark i 1954 en dansk tilslutning til Vesttysklands optagelse i NATO betinget af tysk imødekommenhed i mindretalsspørgsmålet.

Blandt andet pressede danskerne på for at få ophævet den tyske spærregrænse på fem procent for SSWs vedkommende, så det danske mindretals parti kunne få sæde i landdagen i Kiel.

ET KARDINALPUNKT

Resultatet blev underskrivelsen i 1955 af København-Bonn Erklæringen, der fastslår rettigheder og principper for hen-

**Man kan roligt sige,
at København-Bonn
Erklæringen blev
et kardinalpunkt**

Tyskland vil aldrig blive elsket af sit naboland mod nord. Dertil er forskellene de to lande imellem for store, vurderer Karl Christian Lammers.

“

Alle sang med på: “Deutschland, Deutschland, alles ist vorbei”. Det var som at opleve en revanche for 1864

► holdt det danske og det tyske mindretal i grænselandet, og som anses for “grænselandets grundlov”.

“Man kan roligt sige, at København-Bonn Erklæringerne blev et kardinalpunkt. I Danmark kom der for første gang en opfattelse af, at tyskerne var demokrater, fordi de viste, at de kunne acceptere, at det er en personlig afgørelse, om den enkelte vil tilhøre et mindretal eller ej. I sidste ende er det ker- nen i demokratiet: At man accepterer borgernes valg”, siger han.

Danmark og i øvrigt alle andre europæiske lande havde dog svært ved at slippe frykten for Tyskland helt. Efter Murens fald i 1989 blev der i de danske medier anvendt ord som “Stortyskland” og “Det fjerde rige” i den offentlige debat, og i den danske regering blev der ytret skepsis.

Daværende statsminister Poul Schlüter (K) sagde i et tv-interview, at en tysk genforening ikke var i Danmarks interesse. Den daværende udenrigsminister, Uffe Ellemann-Jensen, gik dog senere ud og korrigerede sin statsministers udtalelse.

Langsomt ændredes også den offentlige mening. Dagbladet Politiken citerede på lederplads den tyske forfatter Thomas Mann, der sagde, at det gælder om at skabe et europæisk Tyskland og ikke et tysk Europa, og at en tysk genforening ville være det bedste for verdenssamfundet.

NICHT GELIEBT

Karl Christian Lammers har undersøgt de danske reaktioner på den tyske genforening og har kaldt undersøgelsen “Geschätzt, aber nicht geliebt”. (Værdsat, men ikke elsket). Det er et citat af en tysk ambassadør i Danmark om danskernes holdning til Tyskland. Et citat, som Karl Christian Lammers har fået kendskab til, fordi han har haft adgang til det tyske udenrigsministeriums akter.

Karl Christian Lammers forudser, at det dansk-tyske forhold vil udvikle sig i samme positive retning fremover, men Tyskland vil aldrig blive elsket af sit naboland mod

nord. Dertil er forskellene de to lande imellem for store, vurderer han.

“Hvis man spurgte danskerne i dag, så tror jeg, at de ville sige, at de elsker briterne mest. Det sidder stadig i folkesjælen, at det var briterne, der befriede Danmark i 1945. Det tager flere generationer at ændre den slags”, siger Karl Christian Lammers, der dog ikke tror, at den unge generation i dag har de samme overvejelser.

“De unge møder hinanden på en anderledes fordomsfri måde. Indtil videre kommunikerer danske og tyske unge dog nok mest med hinanden på engelsk. Hvem ved, hvad der ville ske, hvis de begyndte at tale sammen på tysk”, siger han. ●

Karl Christian Lammers undersøgelse: “Geschätzt, aber nicht geliebt. Die Wahrnehmung der deutschen Einheit in Dänemark” er offentliggjort hos Bundeszentrale für politische Bildung. Læs undersøgelsen på www.bpb.de.

KARL CHRISTIAN LAMMERS, f. 1943, dansk historiker, lektor ved Københavns Universitet 1969-2013. Han er internationalt anset kender af tysk samtidshistorie og nazisme og er forfatter til en række bøger, bl.a. Goebbels. Hitlers spindoktor, 2008.

Tyskermobningen kom til at betyde, at jeg i min barndom har boet mange forskellige steder,” siger Karl Christian Lammers.

EN BARNDOM I NAZISMENS SKYGGE

Af Anna-Lise Bjerager
Foto: Thomas Tolstrup

Når Karl Christian Lammers har beskæftiget sig så indgående med nazismen, Tysklands historie og det dansk-tyske forhold, har det også en personlig forklaring.

Hans fars slægt tilhørte det tyske mindretal i Sønderjylland og stammede fra Husum-egnen. I 1931 besluttede hans forældre at drage til Pommern i det nuværende Polen, hvor hans far var godsbestyrer. Her blev Karl Christian Lammers født i 1943.

Da familien vendte tilbage til Danmark i 1945, var det uden faderen. Han havde haft sovjetiske krigsfanger ansat på godset, hvilket var en overtrædelse af krigsfangekonventionen, og blev dømt og fængslet. Fra 1945 til 1948 sad han i fængsel i Polen.

“Min far ønskede aldrig at tale om det sidenhen. Men han har da givetvis som mange andre følt en fascination af nazismen. Jeg er sikker på, at min fars skæbne og min egen baggrund i grænselandet har

spillet en rolle for, at jeg har interesseret mig meget for nazismen. Jeg har gerne villet prøve at forstå og forklare, hvorfor den havde dette greb om mennesker”, siger Karl Christian Lammers, der var to år, da hans mor vendte hjem med ham og hans søstre og slog sig ned på Kær Halvø på Als.

Det blev en svær tid, også da hans far kom hjem igen. Hans far arbejdede som ufaglært, og familien var fattig. Karl Christian Lammers måtte tidligt i livet tjene sine egne penge. Tingene blev yderligere kompliceret af, at familien brød med det tyske mindretal efter krigen. Det forhindrede imidlertid ikke, at der blev lagt et stærkt socialt pres på hans forældre fra det tyske mindretals side: De ville, at Karl Christian Lammers og hans søskende skulle gå i tysk skole. Men hans forældre holdt fast: Deres børn skulle gå i dansk skole, og sådan blev det. Men det var ikke nemt, husker Karl Christian Lammers.

“Når man i skolen skulle sige, hvor man var født henne, var jeg den eneste, der var født uden for området. Tyskermobningen kom til at betyde, at jeg i min barndom har boet mange forskellige steder. Min forældre prøvede at undslippe det, men det kunne man jo ikke. Samtidig var der også nogle spændinger internt i familien. Jeg tror aldrig, min mors brødre forstod, hvorfor mine forældre var blevet i Tyskland under krigen”, siger han.

I dag er situationen anderledes. Karl Christian Lammers har to fætre, der bor i grænselandet; om sommeren besøger han dem sammen med sine søstre, og så bliver der talt sønderjysk og spist sønderjyske pølser.

“Vi har et mindre anstrengt forhold til Sønderjylland, end vi havde i barndommen”, siger han. ●

TEMA:

DET DANSK-TYSKE FORHOLD

DANSKERE OG TYSKERE SKAL FINDE HINANDEN PÅ NY

Fordomme har altid eksisteret i det dansk-tyske forhold. Men der er sket forandringer efter Murens fald og senest med flygtningesituationen i Europa, påpeger iagttagere

Af Anna-Lise Bjerager
og Merlin Christophersen

Tyske Elmar Jungs danske kæreste, Sara, havde fået veer, og i huj og hast skyndte de sig nu til Rigshospitalet i København i hans gamle, ulovlige BMW. Ville de nå det til tiden? Pludselig er der blå blink bag dem, og de bliver vinket ind til siden af en politibetjent. Da betjenten forstår sammenhængen, sætter han blå blink på igen, og Elmar Jung og hans kæreste ankommer til Rigshospitalet med politieskorte.

Elmar Jung, der har været Skandinavien-korrespondent for bl.a. *Die Welt* og *Süddeutsche Zeitung*, skriver om episoden i sin bog, *Alles wegen Dänen, Überleben mit Smørrebrød*, der udkom i 2013, og

episoden er et godt eksempel på de positive forestillinger, som mange tyskere har haft om Danmark i generationer:

Danskerne er hyggelige, venlige og imødekommende. Her hersker ingen hierarkier, og der bliver drukket øl og spist smørrebrød. Tyskerne er derimod traditionelt blevet mødt med masser af fordomme af danskerne: Tyskerne er bureaukratiske og kedelige, og de spiser pølser og sauerkraut dagen lang.

Men hvad er egentlig op og ned i vores forestillinger om hinanden? Når vi fælder domme over hinanden på forhånd, opnår vi at få verden på plads i en fart. Men som regel er tingene mere komplicerede ►

“Det er en tysker!”, sagde grisehandler Oluf Larsen, der blev spillet af Buster Larsen, til sin hund Kvik i den folkekære tv-serie, *Matador*, der blev produceret i 1978-1981. Her skildres livet i en dansk provinsby under 1930'ernes depression og senere besættelsen. Både hunden og tv-seerne var udmærket klar over, at den godbid, som grisehandleren holdt op i luften samtidig med de advarende ord om tyskeren, skulle man holde sig langt væk fra.

► end som så. Også når det gælder de fordomme, der hersker mellem danskere og tyskere.

HVORDAN FORHOLDER DET SIG?

Der er i alt fald meget, der tyder på, at der siden Murens fald og senest med flygtningesituationen i Europa, er sket

“

Det er altid godt, hvis der bliver gjort op med stereotyper. Det udløser som regel en vis erkendelsesproces, og det er godt, hvis mennesker finder ud af, at alt ikke er sort og hvidt

forandringer i den måde, danskere og tyskere gensidigt opfatter hinanden på, mener Detlef Siegfried, der er født i Kiel og professor i nyere tysk og europæisk historie på Københavns Universitet og medredaktør af *Tysk kulturhistorie*, der udkom i 2012. Han står i spidsen for et omfattende forskningsprojekt om de dansk-tyske opfattelser efter Anden Verdenskrig, *Small versus Big? Danish-German Reciprocal Perceptions since 1945*.

“I Danmark er der blevet forsket meget i 1864 og i Nazityskland. Men der findes ikke megen forskning om Tyskland efter 1945. Det står i stærk kontrast til den betydning, som Tyskland har for det danske samfund, både politisk og økonomisk. Vi vil gerne være med til at kvalificere historie- og kulturforskningen og være med til

at udbrede mere kendskab til disse gensidige opfattelser. Vi har alle brug for at vide: Hvordan forholder det sig egentligt”, siger Detlef Siegfried og fortsætter:

FLYGTNINGE UDFORDRER FORHOLDET

“Efter Murens Fald i 1989 skulle danskerne pludselig forholde sig til et stort Tyskland, hvor der før var tale om to. Samtidig har de historiske omstændigheder gjort, at der i dag er tale om helt nye tilstande i Europa. Ikke mindst på flygtningeområdet er Danmark gået i en anden retning end Tyskland ved at føre en restriktiv flygtningepolitik. Danskernes politik på flygtningeområdet har overrasket tyskerne. Jeg vil ikke sig, at tyskerne i dag er superkritiske over for Danmark. Men tyskeres forhold til Danmark er blevet mere afbalanceret”, siger han.

Bernd Henningsen, der er født i Flensborg og i dag bor i Berlin, og er en af Tysklands førende Danmarks-kendere samt professor emeritus i skandinavistik og kulturvidenskab og med til at grundlægge Nordeuropa-Institutet ved Humboldt-universitetet i Berlin, trækker linjerne skarpere op.

Han mener, at der er sket en forskydning i det dansk-tyske forhold: Tyskernes syn på danskerne har ændret sig i negativ retning i de senere år, mens danskernes syn på tyskerne har ændret sig positivt.

“Siden årtusindskiftet er der opstået et negativt billede af Danmark i Tyskland. Det har taget nogen tid, før man i den tyske offentlighed har lagt mærke til den udlændingepolitik og interventionspolitik, som Danmark fører. Især udlændingepolitikken og grænselukninger vækker stor undren i Tyskland. I princippet fører Dan-

mark i dag en politik, som man klandrede Tyskland for tidligere, og smertegrænsen er nået, fordi Danmark helt åbenlyst går imod en europæisk solidarisk politik på flygtningeområdet”, siger Bernd Henningsen, der dog tror, at der i den brede befolkning generelt stadig hersker en positiv ånd de to befolkningsgrupper imellem. Dog er danskernes positive interesse for Tyskland først og fremmest rettet mod de større tyske byer, især Berlin.

“Siden 1990'erne har vi her i Berlin oplevet en meget stor dansk interesse. Danskerne valfarter til den tyske hovedstad og køber lejlighed, og det er selvfølgelig også med til at bidrage positivt til danskernes billede af Tyskland. Omvendt kan man i dag gå på en københavnsk café, der hedder “Kreuzberg” (en bydel i Berlin, red.) og på Roskilde Universitet har jeg set en graffiti, hvor der stod: “Deutsch ist super geil”. Det ville have været utænkeligt før 1989”, siger han.

MINDREVÆRD OG OVERLEGENHED

Danskerne har gennem århundreder defineret sig i forhold til Tyskland som en lille nation. Det har skabt en ganske bestemt selvopfattelse, mener Detlef Siegfried. På den ene side et mindreværdskompleks og på den anden side en følelse af moralsk overlegenhed. Den moralske overlegenhedsfølelse er blevet udfordret med flygtningekrisen, og den udvikling hilser han velkommen.

“Jeg synes, det er positivt, at der bliver gjort op med disse meget grove generaliseringer. Det er altid godt, hvis der bliver gjort op med stereotyper. Det udløser som regel en vis erkendelsesproces, og det er godt, hvis mennesker finder ud af, at alt ikke er sort og hvidt”.

Detlef Siegfried mener dog ikke, at fordomme helt kan undgås, og faktisk har vi som mennesker også brug for at sætte hinanden lidt i bås, siger han.

“Verden omkring os er så kompliceret, at den enkelte ikke kan overkomme at have et nuanceret billede af alle og alting. Men

derfor er det alligevel vigtigt at se kritisk på stereotyperne engang imellem og nuancere ens tilværelsesforståelse”.

INTET GLANSBILLEDE

Nuancering er også et kodeord for Elmar Jung, der i dag er chefkonsulent i en privat virksomhed og stadig bor i København med sin familie.

“Jo længere tid jeg har boet i Danmark, jo mere nuanceret er mit billede af landet blevet. Især når det gælder København, kan jeg se skyggesiderne i dag. København er en meget hård by, synes jeg. Sammenlignet med München, hvor jeg er født, er det to forskellige verdener. Det havde jeg ikke forventet. Vi er jo i Skandinavien, som er et forbillede i Tyskland, når det gælder stort set alting”, siger han.

Det hører med til historien om Elmar Jung, at hans kæreste fødte en søn, og at alt forløb planmæssigt den dag i 2012. Da den lille familie nogle timer efter fødslen ville forlade Rigshospitalet, sad politibetjenten ude på gangen og ventede på dem. Han ville bare lige ønske tillykke. Det er jo ikke hver dag, man får chancen for at følge en gravid kvinde gennem trafikken, som han sagde. ●

FORDOM. Ordet er oversat fra latin *prajudicium*, der betyder “dom, der er fældet forud”. En fordom er en især negativ holdning til et bestemt fænomen eller en bestemt gruppe. En fordom omfatter en række antagelser (stereotyper) om fænomenet eller gruppen, der bliver sat i et bestemt, oftest dårligt lys.

Kilde: Den store danske Encyklopædi.

LISE NØRGAARD: “DET ER KUN MORSOMT MENT”

Af Anna-Lise Bjerager

Lise Nørgaard, der næste år kan fejre sin 100 års fødselsdag, skrev på et langt livs erfaring, da hun i sin tid forfattede manuskriptet til *Matador* og formulerede Buster Larsens legendariske replik til hunden Kvik: “Det er en tysker”. Ikke mindst havde hun sin morfar, Martin Nielsen, der boede i Tønder og var født i Skærbæk, i tanker, fortæller hun til Grænsen.

“Min morfar var ægte sønderjyde, der havde en buste af Christian den Niende stående i dagligstuen. Han havde altid hunde, og kunststykket med hunden har jeg fra ham. Jeg har også altid selv haft hund, og de har alle været dygtige til det lille nummer”.

“Da jeg havde puddelhund under besættelsen, havde jeg den ofte med på restaurant, hvilket var tilladt dengang. Jeg kan huske, at den hund gjorde enorm lykke, når jeg lagde en godbid på gulvet og hviskede “Det er en tysker”. Hunden sad pænt stille uden at røre sig, indtil jeg hviskede “Det er dansker”. Ved bordet ved siden af sad der tyske officerer, og de beundrede hunden meget. Men de kunne jo heller ikke høre, hvad jeg hviskede”.

“Da jeg skrev manuskriptet til *Matador*, syntes jeg, at Buster Larsen trængte til noget at blære sig med, og så skrev jeg det lille hundenummer ind i teksten. Der er ikke ment noget ondt med det. Jeg synes, den slags er et spørgsmål om tonefald. Hvis der havde været en fortsættelse på *Matador*, havde jeg da tænkt mig at socialisten “Røde”, der blev spillet af Kurt Ravn, skulle lave det samme nummer med sin hund. Han skulle bare sige “Det er Ronald Reagan” i stedet for”.

“Der har været meget sjov med den replik. For år tilbage blev jeg kontaktet af et tysk firma, der lavede kopimaskiner. De var inspireret af den gamle reklame for *His Master's Voice*, hvor der sidder en hund oven på en gramfon. De ville lave en reklame, hvor der sad en hund oven på en kopimaskine og have min tilladelse til at bruge replikken “Det er en tysker”. Jeg sagde selvfølgelig ja. Det bestyrkede mig i, at de havde humor, når de sådan kunne vende det hele på hovedet”.

“Jeg holder meget af Tyskland og holdt ferier der som barn i 1930erne. Jeg havde tyske tanter, der var gift med min mors danske brødre, og min far lærte os at læse tysk derhjemme. Som ung var jeg korrespondent for de allierede i Tyskland, og jeg kan stadig huske, hvor slemt det var at komme ned og se Hamborg, min elskede ferieby, bombet ned i knæhøjde”.

“Da jeg opsøgte min tyske tante i Lübeck efter krigen, spurgte jeg hende, hvorfor vi ikke havde hørt fra hende. “Vi har skammet os”, lød hendes svar. Men min tante var et hjertegodt menneske, der uddelte fødevarer på et depot efter krigen. Hun havde absolut ikke noget at skamme sig over.

Det er dumt at hænge hele befolkningsgrupper ud. Det skal man lade være med. Men det er fint at bruge humor til at tage brodden af nogle ting. Det tror jeg ikke, nogen tager anstød af”.

TEMA:

DET DANSK-TYSKE FORHOLD

MEDIER SKAL VÆRE BROBYGGERE

Jørn Mikkelsen, der har været Tysklands-korrespondent i Berlin, og Marc-Christoph Wagner, der er Nordeuropa-korrespondent med base i København, diskuterer mediernes rolle i en tid med grænsekontrol og flygtninge i Europa

Af Anna-Lise Bjerager

Foto: Lars Salomonsen

Nyhedsmediernes er i disse måneder fyldt med indslag om grænsekontrol og flygtninge, der i stort tal kommer til Europa, og i debatten er der en tendens til, at tonen skærpes. Ikke mindst efter nytårsnat, hvor der i Köln og andre storbyer blev begået organiserede overgreb, mange af seksuel karakter, mod hundredevis af kvinder. Gerningsmændene er blevet beskrevet som nordafrikanske og arabiske. Begivenhederne nytårsnat har bevirket, at flere private vagtværn og højreradikale grupper har udøvet selvjustits mod personer med mellemstillet udseende i flere tyske byer.

I en så tilspidset situation hvad er da egentlig mediernes opgave? Grænsen stiller spørgsmålet til to erfarne journalister en dag i januar på Jyllands-Postens redaktion på Rådhuspladsen i København:

Chefredaktør på Jyllands-Posten, Jørn Mikkelsen (JM), der tidligere har været Tysklands-korrespondent for Jyllands-Posten i Berlin, og Marc-Christoph Wagner (MCW), der i en årrække har været Nordeuropa-korrespondent for tysk radio og tv, ARD, med bopæl i København.

JM: Der er forskel på den måde, danske og tyske medier har grebet den aktuelle flygtningesituation an. Hos de store tyske aviser og public-service radio-

og tv-kanaler er der en vis opdragende, belærende undertone. Denne politiske korrekthed finder man ikke i danske medier. Jeg mener faktisk, at danske medier generelt i langt højere grad har formået at dække dette meget følsomme flygtningespørgsmål efter gængse, journalistiske kriterier.

Nu var det især politiet i Köln, der fejlede, ved på helt uforståelig vis at tilbageholde oplysninger om det skete i flere døgn. Men naturligvis burde medierne ikke have ventet så længe med at dække begivenhederne.

MCW: Jeg vil vove den påstand, at det i sommeren 2015 var det tyske civilsamfunds reaktion på de mange flygtninge, der førte til politisk handling i Tyskland.

I august lavede Bildzeitung, der er Tysklands svar på Ekstra Bladet og en af Europas største aviser, en velkomstkampagne. I de større byer kunne man se ganske almindelige mennesker gå ind i supermarkederne og købe mad til flygtningene. Da Angela Merkel kom hjem fra ferie, holdt hun pressekonference, som hun plejer, og sagde de berømte ord: "Wir schaffen das". Hun fulgte en bevægelse, der var begyndt i civilsamfundet, og de tyske medier refererede, hvad der skete.

Man skal huske, at den meget spontane velkomstkultur, som vi så i Tyskland, har historiske årsager. Også i min familie havde man flygtninge fra Østpreussen boende efter Anden Verdenskrig. Jeg peger ikke fingre ad Danmark, men det har bare været en anden historisk kontekst.

JM: Jeg mener ikke, du kan tage civilsamfundet til indtægt for den politiske udvikling på flygtningeområdet. Du er nødt til at sige: Dele af civilsamfundet. Andre dele af civilsamfundet i Tyskland går i

Pegida-march. I Danmark har vi "Venligboerne", men man ville aldrig sige, at de udgjorde civilsamfundet. Der er bestemt nogen, der mener det stik modsatte.

Jeg mener ikke, at det, der skete på domkirkepladsen i Köln nytårsnat, kunne være sket hernede på Rådhuspladsen. Og i øvrigt ville der heller ikke være gået fire døgn, før danske aviser var begyndt at skrive om det. I Danmark er der en mere direkte tone i medierne, og det vil jeg mene er et demokratisk sundhedstegn.

Jyllands-Posten var først med at dække flygtninge- og indvandrerspørgsmål på akkurat samme måde, som man dækker alt muligt andet. Den udvikling ser man nu også i de andre danske medier og også i tyske medier.

MCW: Jeg er enig i, at vi er nødt til at dække flygtninge- og indvandrerspørgsmålet på samme måde som andre ting, og at vi må have en åben debat. Men medierne har et ansvar i forhold til tonen og den førte politik.

Det er ikke mediernes opgave at opdrage på danskerne, så de vender sig mere mod Europa. Men hvis vi skal finde svar på de udfordringer, landene i Europa står over for, er vi nødt til at stå sammen. I Tyskland er det nationale og det europæiske to sider af samme sag. I Danmark er debatten meget nationalt fokuseret og vendt mod Christiansborg og det indenrigspolitiske. Den midlertidige grænsekontrol, som Danmark har indført ved den tyske grænse, er et godt eksempel. Men grænsekontrol løser ikke problemerne.

JM: Jeg må anholde, at du taler om "vi". Du kan tale som enkeltperson, men jeg mener ikke, du kan tale på dit eget medies eller alle mediers vegne. Som medier bør vi stå på sidelinjen og rapportere, hvad der foregår. Medierne og den politiske verden er to forskellige enheder. Det er en vigtig pointe for mig. ►

De danske mediers dækning af, hvad der sker i Tyskland, er på et højt niveau, og det samme gør sig gældende den anden vej, mener Jørn Mikkelsen, chefredaktør på Jyllands-Posten, og ARD-korrespondent Marc-Christoph Wagner.

► **MCW:** Det er ikke mediernes opgave at udligne forskellene mellem nationerne. Og der er store forskelle. Men det er vigtigt, at befolkningerne forstår, hvori disse forskelle består. Der spiller medierne en væsentlig rolle som formidler, men også som brobygger mellem landene.

I Danmark har man for eksempel et parti som Dansk Folkeparti (DF), der meget direkte italesætter flygtningesituation. DF bliver i tyske medier ofte kaldt et højreradikalt parti. Her er det vigtigt, at vi som medier siger: Hør nu her. DF er et måske et populistisk parti, men det er hverken radikalt eller fremmedfjendsk, og partiet har faktisk en funktion. Læg mærke til, at der ikke er nazister i Danmark, der går rundt og kaster brandflasker på asylcentre.

I Tyskland har vi til gengæld et parti som Alternative für Deutschland (AfD). AfD er gået voldsomt frem i meningsmålingerne og ligger på 11,5 procent i vælgermålingerne, samtidig med at de klassiske borgerlige partier går tilbage. Det er en farlig udvikling.

JM: På tysk tv bliver AfD konsekvent betegnet med tillægsordet "fremmedfjendtlig". Det ville man sjældent se i medierne i Danmark, med mindre der var tale om et egentlig naziparti eller et ekstremt stalinistisk parti.

MCW: Ja, der er en stærk tendens lige nu til at gå til yderligheder både politisk og i sprogbrugen. Ikke mindst på de sociale medier. Vi er alle udfordret af de sociale medier, der bombarderer os med nyheder og informationer døgnet rundt. Mathias Döpfner, der var chefredaktør for Die Welt, sagde allerede i 1990'erne, at når de sociale medier vokser, er der endnu mere grund til, at de traditionelle medier holder fast i deres troværdighed. Europa er i store problemer lige nu, og der er brug for de seriøse medier til at give et redigeret og kritisk billede af, hvad der foregår. ●

JØRN MIKKELSEN, født 1956 i Sønderborg, ansvarshavende chefredaktør for Jyllands-Posten siden 2008, cand.phil. i historie, Tysklands-korrespondent for Jyllands-Posten 1994-1996. Han modtog i 2015 den tyske orden "Verdienstkreuz am Bande des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland", der svarer til Dannebrogordenens Ridderkors, for sin indsats som en af de mest kendte og velansete tysklandseksperter i Danmark.

MARC-CHRISTOPH WAGNER, født 1970 i Berlin, cand.scient.pol. Har siden 2004 været korrespondent for ARD i Nordeuropa. Han er desuden projektleder på Louisiana Museum of Modern Art og bestyrelsesformand på den tyske Sankt Petri Skole i København.

MEDIER TIL DEBAT PÅ CHRISTIANSBORG

Når 200 unge fra Sydslesvig besøger København 9.-10. februar skal de bl.a. diskutere medier og fordomme ved en konference på Christiansborg. Ikke mindst sættes der fokus på, hvordan Tyskland dækkes i de danske medier og omvendt. Det er Grænseforeningen, der står bag konferencen, som er en del af 13. årgangs besøg i København. Eleverne kommer fra Duborg-Skolen i Flensborg og A.P. Møller Skolen i Slesvig.

Blandt de inviterede paneldeltagere er Skandinavien-korrespondent Marc-Christoph Wagner, ARD, chefredaktør Jørgen Møllekær, Flensborg Avis, udlandsredaktør Kerrin Linde, Kristeligt Dagblad, og udlandskorrespondent i Berlin, Troels Heeger, Berlingske. Formand for Grænseforeningen Mette Bock leder debatten, som eleverne har forberedt sig til på forhånd.

KORT SAGT

“

Hvad skulle flertallet gøre uden mindretallene?

MARIANNE CHRISTIANSEN, biskop, i sin tv-transmitterede midnatsprædiken nytårsaften i Haderslev Domkirke

“

At have et frit samfund kræver grænser. Et åbent samfund kan ikke klare sig uden

Den hollandske sociolog **PAUL SCHEFFER**, der er ekspert i indvandring, i Weekendavisen, 31. december 2015

Foto: Scanpix

“ Jeg sender også mine hilsener til de danske sydslesvigere. Ligesom det tyske mindretal nord for grænsen er de med til at gøre vort grænseland til et forbillede for andre grænselande

DRONNING MARGRETHE, i sin nytårstale 31. december 2015

114

mio. euro. EU's grænse-kontrolagentur Frontex forøgede i 2015 sit budget til dette beløb.

“

Der skal bedre styr på Europas ydre grænser. Særligt i Grækenland og Italien. For når Europa ikke kan kontrollere sine ydre grænser, ser vi, at de åbne grænser inden for Europa lukker sig igen. Til skade for vækst og velstand

STATSMINISTER LARS LØKKE RASMUSSEN, i sin nytårstale 1. januar 2016

Foto: www.ft.dk

Fra 2016 til 2020 udsender Trap Danmark et nyt værk om Danmark. Her kan man søge oplysninger om hvert eneste sted i kongeriget. Her er det Møn set fra luften.

Foto: Scanpix

OPDAG DANMARK MED NYT STORVÆRK

Trap Danmarks nye storværk om Danmark, der udkommer fra 2016 til 2020, er en enestående mulighed for at lære sit eget land at kende. Godt med global horisont og lokal baggrund, mener Jørn Lund, der er bestyrelsesmedlem i Trap Danmark

Af Jørn Lund

Der er nok ikke mange under 50-60 år, der ved, hvad Trap Danmark er for noget. Nogle kan have hørt forældre og bedsteforældre tale med stor veneration om et værk, som indtil mindste detalje beskriver hvert eneste sogn i kongeriget. Den seneste, men ikke sidste udgave udsendtes da også i perioden 1953-1972.

Femteudgaven fra dengang er ikke en læsebog, men et opslagsværk med utallige relevante og i dag ofte irrelevante oplysninger. Se for eksempel, hvordan afsnittet om Hjørring by begynder:

“Hjørring by ligger i Hjørring købstadskommune med forstadsbebyggelser i Skt. Hans-Skt. Olai kom., begge i Vennebjerg hrd. (...) Fra H. er der 37 km ad jernbanen og 34 km ad landevejen til Frederikshavn, 21 km ad jernbanen og 23 km ad landevejen til Brønderslev, 50 km ad jernbanen og 48 km ad landevejen til Ålborg, 77 km ad jernbanen og 56 km ad landevejen til Skagen, 50 km ad jernbanen og 40 km ad landevejen til Sæby og 18 km ad jernbanen og ad landevejen til Hirtshals.”

Senere oplyses det blandt meget andet, at den samlede længde af gader er på 46,7 km, og at det samlede areal af haver udgør 128

ha (hektar). Der er ligeledes grundige oplysninger om kirker og kirkeinventar; meget af det er ikke forældet.

UANEDE SØGE- OG ILLUSTRATIONSMULIGHEDER

Nu har en ny redaktion under ledelse af professor, dr. agro. Niels Elers Koch og en bestyrelse med direktør Joachim Malling som formand stillet sig i spidsen for at udsende et nyt storværk om hele landet og hver kommune. Det sker fra 2016 til 2020 i en ajourført udgave med færre opremsninger og mere læseværdig tekst. Dertil kommer, at femteudgaven som en del af projektet er blevet digitaliseret og gjort langt bedre søgbar end bogudgaven.

Helheden er på 34 bind, men man kan også købe enkelte af bindene, for eksempel om sin egen region, eller en eller flere af 98 kommunebøger, som har ens særlige interesse.

Prisen er overkommelig for mange, bl.a. på grund af generøse bevillinger fra Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, samt G.E.C. Gads Fond. Uden den støtte og godt samarbej-

de med store statsinstitutioner, kommuner og mange andre var der ikke basis for en ny udgave med mange digitale herligheder.

Der bliver tale om både bogudgaver og digitale udgivelser, de sidstnævnte til fri afbenyttelse for alle interesserede. Geodata/GPS kan lokalisere brugeren og oplyse den pågældende om stedet, man befinder sig på eller vil opsøge. Man kan så indtaste, hvilke særlige interesser man har: natur, historie, kultur osv. og få de ønskede oplysninger på håndholdte digitale medier som fx smartphones. Systemet udvikles, så det kan tilpasse sig også fremtidens digitale muligheder.

Lad det være sagt, at jeg er formand for Trap Danmarks Faglige Råd og bestyrelsesmedlem i projektet, formodentlig på grund af min baggrund som chefredaktør for Den Store Danske Encyklopædi. Men jeg har ingen økonomisk fordel af salget, så læs ikke denne artikel som et reklamefremstød, men som en orientering fra en person, som er optaget af at formidle fagligt stof på dansk om det land, de fleste herhjemme er præget af, måske mere end de går og tænker på. De fleste af os har set verden åbne sig på dansk, vi kender dele af landskabet, og med årene vil man gerne vide mere.

SLUK KUNDSKABSTØRSTEN

Som små børn er vores verden den nærmeste familie, siden udvides den med flere familiemedlemmer, bedsteforældre og kammerater. Og vi tror ofte, at sådan er verden. Når vi bliver lidt ældre, kan vi blive interesserede i "gamle dage", i første omgang et stort umøbleret rum, ofte etableret af familiehistorien, uden klare afgrænsninger med hensyn til tid og sted. I skolen lærer vi så om livsvilkår i tidligere tider, om historiske begivenheder, om andre lande osv.

Men mange får også lyst til at gå lidt mere i dybden om den fortid og kultur, som er en del af deres forudsætninger. Rent konkret i dybden gik jeg i 10-12-årsalderen rundt som amatør-arkæolog og fik foretræde for selveste Olaf Olsen, professor i Aarhus (dengang Århus), og jeg læste senere, da jeg var flyttet fra byen, Grenaa Bys Historie på 2793 sider af Carl Svenstrup.

Da jeg som 21-årig giftede mig i slutningen af tresserne, var et af vores første værkkøb Gyldendals Egnsbeskrivelse i 12 bind. Vi fik det til favørpris, 36 kr. pr. bind. De har fulgt os i mange år og rummer værdifulde tekster. Det om Nordjylland er slidt mest; for der opførte vi et fritidshus.

HVER SPÅN DU FINDER I DANMARKS JORD

Vi ved også, at mindre lokaliteter har stor interesse for mange. En bog om Møn er udsendt i flere tusinde eksemplarer, det samme er bøger om gader som Jægersborg Alle og Lyngby Hovedgade. Vi kan sagtens glæde os over de nye muligheder for en

mere global horisont og samtidig have behov for at kende vores egen lokale baggrund. Vi skal jo også bidrage med det særlige, vi har i bagagen og ikke bare ende som en anonym enhed i vores mangfoldige verden. Måske har man særlige behov for at kende mere til sin oprindelige lokale baggrund, hvis man bor uden for landet eller i et grænseområde.

Ingen har sagt det bedre end Johannes V. Jensen, her med let moderniseret stavning.

Hvad hånden former er åndens spor. / Med flint har oldbonden tømret, kriget. / Hver spån, du finder i Danmarks jord, / er sjæl af dem, der har bygget riget. / Vil selv du fatte / dit væsens rød, / skøn på de skatte, / de efterlod!

Måske vil mange over 50 foretrække at læse om stederne i sofahjørnet, mens flere unge vil foretrække de nye medier, som også giver muligheder for at lytte til lokale dialekter og nyere egnspræget sprog, studere billeder af Danmark set fra luften og udnytte de digitale herligheder, vi har fået adgang til ved velvilligt samarbejde med Det Kgl. Bibliotek, Slots- og Kulturstyrelsen, Nationalmuseet, Rigsarkivet m.fl.

Når projektet lever op til forventningerne, vil Danmark være verdens grundigst kortlagte land – uden nogen form for selvtilstrækkelighed, men med en erkendelse af, at verden ser ud, som den gør, afhængigt af hvorfra man ser den. ●

Læs mere på www.trapdanmark.dk

JØRN LUND, professor i dansk sprog og formand for Dansk Sprognævn, skriver om sprog i Grænsen. Jørn Lund har en særlig tilknytning til grænselandet. Hans mor boede syd for grænsen fra 1926-1936 og gik på Duborg-Skolen, og hans morfar var direktør i Nationalbankens filial i Flensborg. Hans farmor voksede op i en periode, hvor man forlangte tysk skolegang, også for dansksindede syd for den daværende grænse, så hun lærte tysk skriftsprog, men talte sønderjysk hele livet. Jørn Lund har fået tildelt livsvarigt medlemskab af Sprogforeningen, der har som formål at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland, og han bidrog til bogen *Fyrretyve fortællinger fra Sønderjylland*, som udkom i 2014.

FERIEBØRN GIVER VENSKABER FOR LIVET

Sydslesvigske børn i tusindvis er blevet sendt til Danmark siden 1919. En historiestuderende har taget initiativ til at kortlægge, hvad sydslesvigske ferie børn har fået ud af deres ophold hos danske værtsfamilier i Danmark

Af David Nygaard-Madsen

De tusindvis af sydslesvigske børn, der siden 1919 er blevet sendt på ferieophold hos familier i Danmark, er et underbelyst stykke Danmarkshistorie. Ikke mindst i lyset af, at ordningen lever i bedste velgående. Også i dag sendes omkring 300 sydslesvigske børn hver sommer nordpå til en dansk værtsfamilie.

Marianne Brink Jensen, der er historiestuderende ved Syddansk Universitet, har sat sig for at undersøge nærmere, hvad de sydslesvigske ferie børn, der besøgte Danmark i perioden 1949-1974, egentlig fik ud af det.

Marianne Brink Jensen fortæller, at hun har måttet starte fra bunden med at finde frem til ferie børnene og indsamle informationer. Hun endte med at vælge den nævnte tidsperiode, fordi der dog her var bevaret materiale. Hun har støttet sig til gamle lister over ferie børn, men også fået hjælp fra foreninger og privatpersoner, der har formidlet kontakt til tidligere ferie børn.

Hun har blandt andet udsendt en spørgeskemaundersøgelse til tidligere ferie børn, og selv om hendes speciale først skal være færdig til juni, kan hun allerede nu udlede, at de fleste tidligere ferie børn har svaret meget positivt.

“Langt hovedparten af både ferie børn

og ferie værter har positive erindringer om, hvordan det var at være ferie barn og ferie vært. Mange børn kom tilbage til den samme værtsfamilie år efter år, hvilket også tyder på en stor grad af tilfredshed”.

“Mange giver udtryk for, at de har fået et venskab for livet. Der er flere af dem, der har beskrevet deres danske værtsfamilie som en plejefamilie, så det har virkelig betydet meget for dem”, siger hun.

FRA FERIA BARN TIL SVIGERDATTER

I årene efter Anden Verdenskrig var det især meget børnerige familier, der sendte deres børn til Danmark, fordi de havde svært ved at brødføde dem.

“Mange af børnene var underernærede, når de ankom, men så kom de på ret køl hos de danske værtsfamilier og vendte tilbage til Sydslesvig med fornyede kræfter og en kuffert fyldt med tøj. Mange af dem fortæller, at de oplevede danskere som utrolig gæstfrie og gavmilde, og på den måde har Danmark fremstået som et meget idyllisk sted”, siger Marianne Brink, der har oplevet en stor imødekommenhed fra både ferie børn og ferie værter, der har været mere end villige til at fortælle.

“Sydslesvigerne er utrolig glade for, at der bliver sat fokus på emnet. Langt det meste, jeg har fået fortalt, er positivt.

Historiestuderende Marianne Brink Jensen skriver sit speciale om sydslesvigske ferie børn: “Sydslesvigerne er utrolig glade for, at der bliver sat fokus på emnet”, siger hun.

Sydslesvigske ferieborn er klar til at tage med toget til Danmark. Det vides ikke, hvilket årstal billedet er fra.

Eksempelvis endte to kvinder, der var ferieborn, med at blive gift med sønnerne i deres værtsfamilier. De gik så at sige fra at være ferieborn i huset til at blive svigerdatter.”

“Nogle af feriebornene har også fortalt, at de blev sendt op gennem Danmark med papskilte om halsen med deres navn på. Når de stod af på perronen, kunne værtsfamilien nemt finde dem”, siger hun.

Der er dog også negative historier. Et tidligere ferieborn fortæller, at de boede flere børn hos den samme dame, der ikke havde plads nok til dem alle.

“Børnene måtte derfor dele seng med hende og hjælpe hende med at passe hendes syge søn. I det tilfælde må der være gået et eller andet galt, da hun blev godkendt”, siger Marianne Brink. ●

SYDSLESVIGSKE FERIAEBØRN I 2016

Hvert år rejser ca. 300 børn fra det danske mindretal i Sydslesvig til Danmark for at holde sommerferie hos danske værtsfamilier. Børnene er mellem 7 og 15 år gamle, og opholdet finder sted i en, to eller tre uger i sommerferien. Det er Sydslesvigske Børns Ferierejser, der har ansvaret for ordningen i samarbejde med Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Grænseforeningen.

BLIV VÆRTSFAMILIE FOR ET SYDSLESVIGSK BARN

Hvis man har lyst til at blive værtsfamilie for et sydslesvigsk ferieborn til sommer, kan det nås endnu. Ansøg om at blive ferievært på ferieborn.dk. Herefter vil der blive lavet det rigtige match mellem ansøgerens familie og det sydslesvigsk ferieborn efter alder, køn, forventninger og interesser.

DENGANG DER VAR FLYGTNINGE PÅ ØSTERSØEN

Den prisvindende tyske roman *Kruso*, der for nylig er udkommet på dansk, handler blandt andet om østtyskernes flugt over Østersøen mellem 1961 og 1989. Lektor Mikael Busch har læst romanen og trækker linjer til nutidens flygtningesituation

Af Mikael Busch

Transportøransvar. Vandrende flygtninge på danske motorveje. Mærkelige ord og mærkelige syn. Bedst som vi havde vænnet os til at betragte den fri bevægelighed inden for EU's grænser som en ligeså stor selvfølge som de faste forbindelser over Storebælt og Øresund, er det, som om vi er blevet kastet flere årtier tilbage i tiden. Vil der blive genindført permanent grænsekontrol? Var de helt åbne grænser kun en parentes i historien?

Uanset hvor meget bevægelsesfriheden indskrænkes, vil de almindelige EU-borgere dog næppe med nogen rimelighed komme til at sammenligne deres situation med østtyskernes, dengang Tyskland stadig var delt. I dag er det ikke europæere, der flygter, men det var det for ikke særlig længe siden.

FLUGT OVER DEN BLÅ GRÆNSE

En ikke ubetydelig del af verdens dengang bedst bevogtede grænse – dvs. grænsen mellem DDR og Vesten – udgjorde Østersøen. I perioden mellem 1961 – året, Berlinmuren blev bygget – og 1989 forsøgte 6.892 østtyskere at flygte over denne "blå grænse". Nogle svømmede. Andre sejlede i gummi-både eller på hjemmelavede surfbrætter.

For at beskytte deres pårørende gav flygtningene sjældent besked om deres flugtpla-

ner. Der blev næsten aldrig efterladt noget afskedsbrev. "Republikflucht" var en alvorlig forbrydelse i DDR. De flygtende fjernede omhyggeligt alle tegn på deres oprindelse – firmanavne, logoer, vaskeanvisninger – så "de grå ulve" (folkemarinens grænsebåde) ikke havde mulighed for at identificere dem efter en eventuel pågribelse.

Det lykkedes for 913 at krydse "Fredens hav", den sovjetiske propagandabetegnelse for Østersøen. 1.256 hoppede af i andre havne. 4.549 blev anholdt, og 174 mistede livet på Flugtrute Østersøen.

I 2012 udgav tv-journalisten Jesper Clemmensen under overskriften Flugtrute Østersøen en dokumentarisk fortælling om de dramatiske flugtforsøg over Østersøen. Kuriøst nok optræder Clemmensen i en nøglerolle – som sig selv – i romanen *Kruso* af Lutz Seiler, som vandt Deutscher Buchpreis i 2014 og netop er oversat til dansk.

HIDDENSEE SOM TREDJE VEJ

Handlingen i *Kruso* foregår fortrinsvis i sommeren og efteråret 1989 på øen Hiddensee, hvorfra der på en klar dag er udsigt til Møn. Den højdramatiske periode frem til Murens fald den 9. november er blevet skildret ikke så få gange i tyske bøger og film, men aldrig som en lyrisk, utopisk robinsonade, som det sker i *Kruso*.

I DDR-tiden havde Hiddensee, den lille men langstrakte ø i Østersøen, ry for at være en slags fristed for rebeller, punkere og andre utilpassede DDR-borgere. De arbejdede typisk i sommersæsonen som livreddere og ufraglært personale på øens turisthoteller. Ed, hovedkarakteren i *Kruso*, får således arbejde som ufraglært på Zum Klausner, som også eksisterer i virkeligheden. Ed, som har mistet sin kæreste ved en trafikulykke, forsøger at lægge sin tilværelse på fastlandet bag sig og tilslutter sig undergrundsbevægelsen De indviedes forbund.

Ed udvikler et nært venskab med *Kruso*, den åndelige leder af bevægelsen. Sammen forsøger de at tilbyde de skibbrudne eksisterer, der valfarter til Hiddensee, en slags tredje vej – med fokus på den in-

174 personer fra det tidligere DDR mistede livet på Flugtrute Østersøen i årene fra 1961 til 1989.

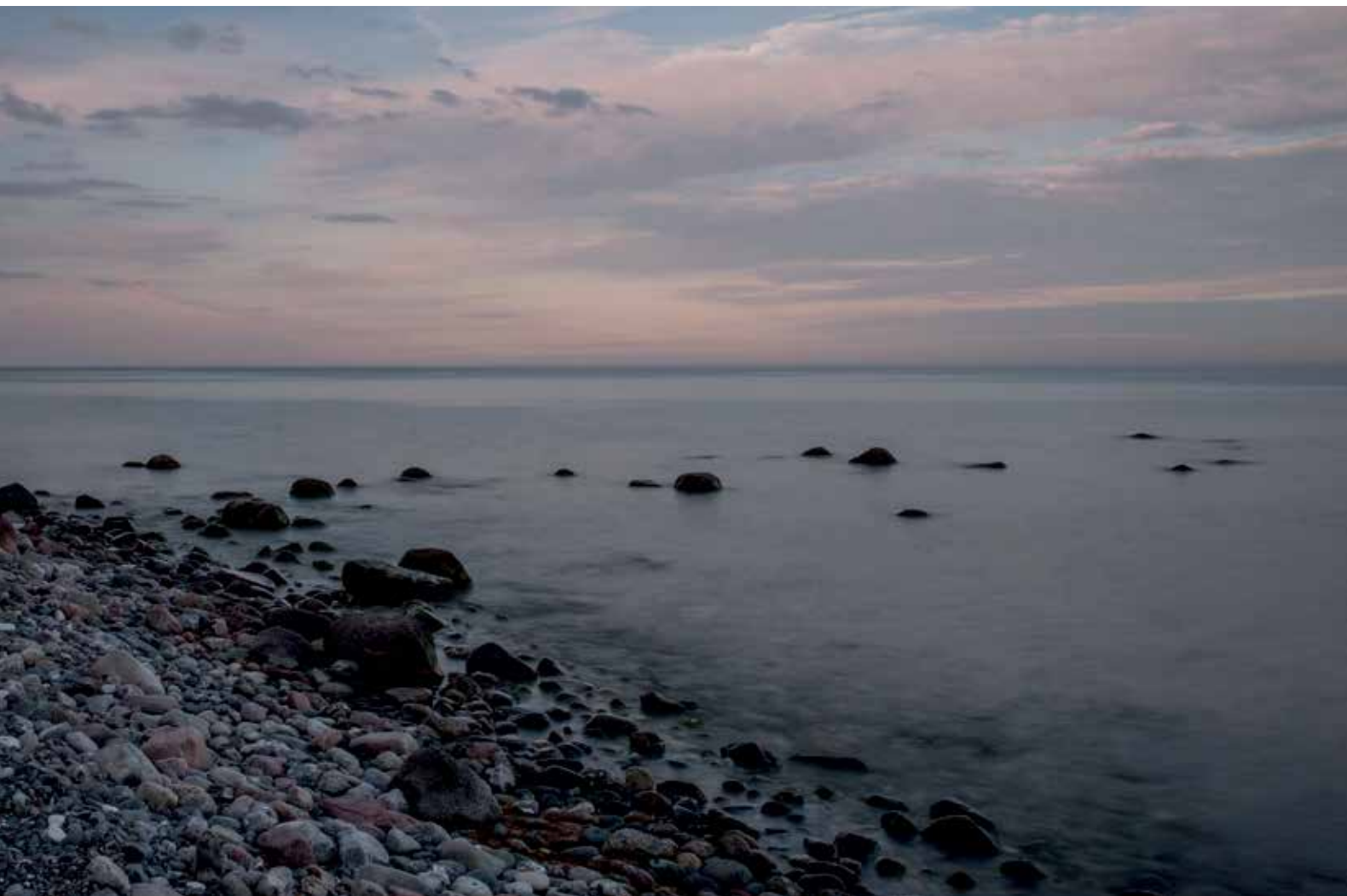

Foto: Scanpix

dre frihed – mellem det totalitære regime på fastlandet og kapitalismen længere vestpå. De er dog ikke opmærksomme på, at der netop i sensommeren 1989 sker noget med de ydre grænser: I Ungarn klippes der et stort hul i jerntæppet.

Der bliver nu færre og færre følgesvende. Den utopiske tredje vej overhales af virkeligheden. Murens fald opdager Ed slet ikke. Men romanen slutter ikke her.

AFDELING "VERSCHWUNDEN"

Efter Krusos død i 1993 føler Ed en slags forpligtelse til at følge op på noget uafsluttet i den afdøde vens liv: Hvad blev der af Krusos storesøster Sonja, som i begyndelsen af 1970'erne forsvandt i Østersøens bølger?

Dette bringer ham i romanens epilog til København i september 1993, hvor han besøger Bispebjerg Kirkegård. Af de 174 personer, der mistede livet under flugten over Østersøen, er 15 begravet i de ukendtes grav på Bispebjerg Kirkegård.

Små tyve år senere ser Ed en tysk tv-film om flugten over Østersøen og indser, at han ikke har været grundig nok. Det er her, Jesper Clemmensen kommer ind i billedet. Den danske journalist formidler den afgørende kontakt til afdeling "Verschwunden", dvs. den kriminaltekniske sektion, der holder til i Rigspolitiets katarakter. Her opbevares de jordiske rester af druknede østtyske flygtninge, muligvis også Sonjas.

I dag er der også flygtninge, der drukner

og forsvinder. Hvilke bøger vil der mon blive skrevet om nutidens flygtningestrømme og folkevandringer om 20-30 år? ●

Lutz Seiler: Kruso. Oversat af Jacob Jonia. Batzer & Co., 516 sider, 348 kr.

MIKAEL BUSCH, lektor, cand.mag. med hovedfag i tysk med indgående kendskab til Østeuropa under Den Kolde Krig. Har bl.a. skrevet *Knud og Vera, et Stasi-drama* (2012) og *Lenz, Stasi-agenten, der blev fanget af fortiden* (2015)

ANMELDELSE

EN LIVSLANG KAMP FOR DANSKHEDEN I SYDSLESVIG

Sønderjyden Johannes Christensen, der blev indkaldt som tysk soldat, under 1. Verdenskrig, er hovedperson i anbefalelsesværdig ny biografi

Af René Rasmussen

Biografien er en genre, der tilbyder forfatteren en fast struktureret ramme: Den holder sit fokus på én person, og spejler ham eller hende i begivenheder og tilstande i det skarpt afgrænsede åremål, der udgøres af den biograferedes levetid.

Det lyder let, men er alligevel vanskeligere, end man skulle tro. Det lykkes dog glimrende i *Dansksindet under ørnebanneret*. Johannes Christensen (1896-1965) er både interessant i sig selv; han lever i interessante tider – og han forsøger selv at sætte sit mærke på dem.

Forfatteren Sune Wadskjær Nielsen har kunnet øse af mange forskellige kilder, han fører en letløbende pen, har sans for at skille det væsentlige fra det uvæsentlige og afbalancere det private og det almene. Den biografiske rutes hovedstationer er: Sønderjylland under preussisk styre, Første Verdenskrig, Vallekilde Højskole, afstemningskamp, landbrugskrise, mindretallet i Sydslesvig, Hitlers magtovertagelse og nyt pres på grænsen, besættelse, modstandsbevægelse og Sydslesvig-røre efter 1945 – hele tiden oplevet af Johannes, der har en interessant personlig aktie i det hele.

Johannes' storebror var den kendte sønderjyske fører, Hans Jepsen Christensen (1880-1956); i en menneskealder formand for Sønderjydsk Skoleforening, efter Genforeningen desuden landstingsmand, formand for Sydslesvigudvalget, medlem af Udenrigspolitisk Nævn etc. Sammenlignet med storebrorens (hvis biografi desværre endnu ikke er skrevet) vil de fleste andres livsforløb tage sig beskedne ud. Lillebror Johannes står sig nu alligevel ganske godt i sammenligning.

Johannes deltog i 1. verdenskrig som soldat i Infanteriregiment Nr. 84, et regiment med særligt mange sønderjyder. Det er krigsoplevelserne, som bogen skylder sin titel. De fylder ca. 60 af bogens 300 sider. Johannes deltog bl.a. i de hårde kampe ved Verdun i 1916. Under orlov hjemme deserterede han.

Vel ankommet til Danmark kom han på Vallekilde Højskole, hvor han mødte sin kommende hustru Martha, datter af én af de store gårdejere i Odsherred. Sammen overtog de svigerfarens gård i 1924. Johannes fik dermed sin livsgerning på Vestsjælland – men gerningen blev alligevel stærkt præget af Sønderjylland.

Verdenskrigen havde styrket hans gudstro, og han svor, at han ville gøre en indsats i en god sags tjeneste. Denne sag blev kampen for danskheden i Sydslesvig. Det begyndte under afstemningskampen. Johannes engagerede sig stærkt i kampen for 2. zone ud fra en fast tro på Danmarks ret til hele Slesvig. Han agiterede i egnene lige syd for Tønder, og hans levende skildring herfra vidner om stor optimisme – der dog blev dybt skuffet, da resultatet af afstemningerne forelå.

Johannes deltog aktivt i sin nye hjemegns foreningsliv med talrige bestyrelsesposter. Navnlig Sønderjysk Forening for Odsherred blev hans kald i livet. Han var en ildsjæl, der forøgede foreningens medlemstal og var i særklasse, når der skulle samles penge ind. Ind fra sidelinjen kommer i 1930'erne sydslesvigeren Christian Jepsen, som vi følger under 2. verdenskrig – indtil han deserterer og ad omveje havner hos Johannes i det besatte

Danmark. Efter krigen stod Sydslesvig i skolebyggeriets tegn. Det var navnlig Hatsted ved Husum, der nød godt af Johannes' engagement. Han døde uventet ved en arbejdsulykke i 1965.

Småfejl har ikke kunnet undgås, de er dog kun få. Det ville også have forøget bogens værdi, hvis forfatteren havde holdt Johannes op mod storebroren Hans Jepsen – hvis gerning de fleste steder krydser lillebrorens. Både i 1920 og 1945 så de to forskelligt på grænsespørgsmålet, og mens Johannes var i modstandsbevægelsen, blev Hans én af samarbejdspolitikens ivrigste forsvarere. Det kunne også have været interessant med en sammenligning af de to brøders synspunkter og gerning i det sydslesvigske skolespørgsmål. Det ville dog muligvis have sprængt biografiens ramme. Uanset disse indvendinger kan bogen varmt anbefales. ●

Sune Wadskjær Nielsen: *"Dansksindet under ørnebanneret. En biografi om sønderjyden Johannes Christensen"*. Skriveforlaget 2014. 312 sider. 199 kr. Bogen er udgivet med støtte fra bl.a. Grænseforeningen

og med forord af Grænseforeningens formand, Mette Bock

RENÉ RASMUSSEN er museumsinspektør ved Museum Sønderjylland på Sønderborg Slot med den nationalpolitiske historie efter 1864 som speciale

NY BOG OM EN EUROPÆER I NORDEN

Litteraten Jørgen Bukdahl, der døde i 1982, var optaget af det nordiske, grundtvigsk folkelighed og danskheden i Sydslesvig. Ny bog præsenterer hans tanker, der taler levende ind i vor tid

Af Anna-Lise Bjerager

Else Marie Bukdahl, der i to årtier var rektor for Kunstakademiet i København, har redigeret en ny bog om sin far, litteraten Jørgen Bukdahl, der levede fra 1896 til 1982.

Bogen, der består af bidrag fra forfattere med indgående kendskab til Bukdahl, giver et indblik i forfatteren og højskolemanden Jørgen Bukdahls liv og tænkning, der var præget af barndomshjemmets fokus på grundtvigsk folkelighed og det nordiske, ligesom grænseegnen og danskheden i Sydslesvig optog ham.

Bukdahl, der boede det meste af sit liv i Askov, og var nært knyttet til Askov Højskole, havde fokus på forholdet mellem det folkeligt nationale og det mellemfolkelige, universelle, og på det eksistentielle plan på forholdet mellem den enkelte og massen.

NORDEN OG EUROPA

Bukdahls betragtninger forekommer nutidige og vedkommende, ikke mindst set i lyset af den aktuelle situation i Europa, hvor de enkelte stater forsøger at håndtere det store antal flygtninge med nationale løsninger og grænsekontrol, og EU-samarbejdet er truet.

Eksempelvis skrev Bukdahl kort efter Anden Verdenskrigs afslutning i sin bog "Norden og Europa", der blev udgivet i 1947 og genudgivet i 2013:

"Vi står foran freden og dens problemer af indre art, hvor Norden måske har et ord at sige og et eksempel at give. Og lad mig sige det med det samme: Norden betyder kun noget for mig, for så vidt det nordiske er en måde at tænke europæisk på, vor måde at forvalte europæiske grundidéer på".

"Det i det nordiske, der har med natur og race at gøre, interesserer mig kun, for så vidt det ikke bliver sit eget formål, men vækstvilkår for de idéer, hvorpå europæerne kender hinanden, og hvorigennem vi får et fællesskab i synet på menneskets værdighed, personlighedens ret og folkenes frihed".

LANGS EN GAMMEL GRÆNSE

Grænseforeningens tidligere formand, Finn Slumstrup, skriver i bogen om Bukdahls folkelige virke. Finn Slumstrup skrev i 1988

Mindesten over Jørgen Bukdahl i Skibelund Krat ved Vejen.

biografien "Jørgen Bukdahl – En europæer i Norden". Rasmus Vangshardt skriver om Bukdahls eksistenstænkning og Else Marie Bukdahl om hans opfattelse af kunst og kritik.

Torben Bramming skriver i sit bidrag om stedernes ånd. Han nævner Bukdahls store betydning for grænselandet gennem sit forfatterskab, herunder *Langs en gammel Grænse*. Bramming skriver om sin læsning af denne bog, der udkom i 1947.

"Jeg undrede mig over, hvordan en bog om så virkelighedsfjerne steder kunne virke, men blikket fra Skibelund Krat over til det besatte land åbnedes ikke som en efterklang af kampen mellem dansk og tysk, ikke som politisk virkelighed, men som historiens virkelighed, jeg så ikke fra Danmark ind i det besatte Sønderjylland, men ind i historiens mening og sammenhæng". ●

Else Marie Bukdahl (red): Jørgen Bukdahls skrifter og tanker. Antologi og bibliografi. Humor er tilgivelsens ånd indsmeltet i anklagen. Billedkunstskolernes forlag. 255 sider, 150 kr.

DET SKER I SYDSLESVIG

TEATER OM SYDSLESVIG

Det lille Teater Flensborg fejrer sit 50-års jubilæum i 2016 og opfører i den anledning jubilæumsforestillingen *Søsteren der ikke vendte hjem*. Forestillingen, der vises frem til 10. marts, giver et humoristisk billede af Sydslesvigs historie op til i dag. Om selve titlen på stykket hedder det på Det lille Teaters hjemmeside: "I julen 1918 blev Henrik Pontoppidans digt *Det lyder som et eventyr* offentliggjort i Berlingske Tidende 2 år før folkeafstemningen om valget mellem tysk og dansk. I digtet kom en røvet datter, dybt begrædt, frelst tilbage! – men i 1920 var det kun Nordslesvig (Sønderjylland), som blev genforenet med "Mor Danmark". Datterens søster i Sydslesvig kom til gengæld ikke "hjem". Hvordan har denne søster det nu?" ●

Læs mere om teaterforestillingen om mindretallets dramatiske historie og køb billetter på www.detlilleteater.de

SANGMARATHON PÅ FLENSBORGHUS

Der er mulighed for at få trænet sangstemmen, når der afholdes sangmarathon på Flensborghus 20. februar fra klokken 9 til 19. *Så syng da Sydslesvig* lyder overskriften over dette heldagsarrangement, hvor sangglade mennesker fra begge sider af grænsen inviteres til at synge fra Højskolesangbogen, der udkom i den nuværende udgave for præcis ti år siden. Det er Aase Bild og Åse Pejtersen fra Flensborg, der står bag denne sangmarathon, der bl.a. er inddelt i emner som tro, liv sprog og ånd, frihed og fællesskab samt morgen- og aftensange ●

MORGENSTEMNING PÅ MIKKELBERG

Andrea Claussens billede *Morgenstemningen / Morgenstimmung am Fleet* kan ses på Mikkelsbergs forårsudstilling fra februar til april. Mikkelsberg er et center for nordisk kunst, der arrangerer skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger foruden studiekredse og foredrag om Slesvigs historie. Sang- og musikaftener, der formidler nordisk livssyn og dansk væremåde, er også på programmet. ●

THERKELSENS HJØRNE

KALENDER

Åben danskhed under alle forhold

Af Knud-Erik Therkelsen

For nogle år siden valgte Grænseforeningen sloganet "for en åben danskhed". Inspirationen kom fra det danske mindretal i Sydslesvig, som gennem de sidste årtier har praktiseret en danskhed, som bygger på, at der ingen modsætning behøver at være mellem det at være dansk og aktive og respekterede medborgere i det tyske samfund. At danskhed ikke behøver at defineres i modsætning til og afgrænsning til, men naturligvis også kan blomstre i samarbejde og møde med det fremmede.

Men når Grænseforeningen med inspiration fra mindretallet argumenterer for åben danskhed som en grundlæggende attitude i forhold til det fremmede, betyder det så også, at Grænseforeningen går ind for en åben grænse, nu hvor den danske grænse pludselig udfordres af ekstraordinært mange flygtninge og migranter? Spørgsmålet er rejst i den forholdsvis hårde kritik af den danske regerings flygtningepolitik, som ledende personer i mindretallet og andre har fremført.

Grænseforeningen bliver særlig sårbar, når dens formand er partipolitisk engageret i et regeringsbærende parti, lyder kritikken. Som altid er historien god at tage ved lære af, og Grænseforeningen har været i lignende modsætninger tidligere med politisk aktive formænd. Holger Andersen var formand i en periode efter Anden Verdenskrig, hvor aktivister i Grænseforeningen mod regeringens politik ønskede en grænserevision. Holger Andersen viste køligt overblik og manøvrerede, så foreningen ikke tog stilling i den følelsesladede og ophedede debat. Grænseforeningen er i dag Holger Andersen megen tak skyldig.

Frederik Heick var formand fra 1961 til 1966, hvor Danmark første gang søgte optagelse i Fællesmarkedet. Heick var en

varm tilhænger af europæisk samarbejde, men han fastholdt Holger Andersen kurs og manøvrerede Grænseforeningen uden om en konkret stillingtagen til spørgsmålet om Danmarks optagelse.

Erik Haunstrup Clemmensen var formand for Grænseforeningen 1966 til 1972, da Danmark for anden gang søgte optagelse. På trods af at han var ultra-pro-europæer fastholdt han den linje, at Grænseforeningen ikke tog stilling. Argumentationen var, at "forholdene i grænselandet altid har været bestemt af ydre omstændigheder, men det er aldeles ikke disse ydre omstændigheder, der er grænselandspolitikens indhold. [...] For uanset Danmarks stilling til de europæiske markedsforhold, så virker grænselandspolitikken videre. Og det er den vi beskæftiger os med i Grænseforeningen, ikke markedspolitikken."

De tre eksempler viser, at Grænseforeningen med skiftende og politisk engagerede formænd har tradition for ikke at tage stilling til overordnede og udefra kommende politiske temaer. Vi har tradition for at give formænd, som først og fremmest er optaget af grænselandets forhold, god plads.

I den aktuelle diskussion er det vigtigt at pointere, at der ikke er lighedstegn mellem "åben danskhed" og "åben grænse". "Åben danskhed" er et kendetegn ved det danske værdifællesskab, som vi ser praktiseret i det danske mindretal. "Åben grænse" er et aktuelt flygtningepolitisk emne, et overordnet og udefra kommende tema, som står til diskussion i de kommende måneder, men altså uden for Grænseforeningens kerneområde.

Knud-Erik Therkelsen

er generalsekretær i Grænseforeningen.

FEBRUAR 2016

9/2-10/2: 13. årgang fra Duborg-Skolen og A.P. Møller Skolen besøger København

13/2: Grænseforeningens lokalforeninger øst for Storebælt holder møde, Jystrup sognegård, Jystrup

27/2: Efterskolernes Dag på A.P. Møller Skolen

27/2: Workshop, Grænseforeningens Ungdom, København

MARTS 2016

2/3-4/3: "Grænseland – flygtningeland". Kursus for undervisere, Christianslyst, Sdr. Brarup

12/3: Workshop, Grænseforeningens bestyrelse, Peder Skrams Gade, København

15/3-16/3: Danmarks Læringsfestival i Bella Center, København (stand 76)

21/3: Møde i Grænseforeningens formandskab, Horsens

APRIL 2016

9/4: Møde i Grænseforeningens bestyrelse, Peder Skrams Gade, København

9/4-10/4: Historiske Dage, Øksnehallen, København

29/4: Møde i Grænseforeningens formandskab, Vingsted Centret, Vejle

30/4-1/5: Grænseforeningens Sendemandsmøde, Vingsted Centret, Vejle

TÆNK ENGANG ...

Tekst & foto: Mette Bock

Her er Christian Juhl. Han er 62 år – jeg gættede på 58, det var populært, og Christian repræsenterer Enhedslisten i Folketinget. Vi blev begge valgt første gang i 2011, så jeg møder dagligt Christian, når han tøffer rundt på gangene eller i folketingssalen i sine cowboybukser, der aldrig er for små.

Christian er en ivrig og engageret debattør med skarpe meninger om kapitalister, imperialister, arbejderrettigheder, krig, fred og meget mere. Så ivrig at jeg et par gange har måttet standse ham, når der i kampens hede er røget en ed eller en finke af panden, for det må der altså ikke i folketingssalen.

Nu er Christian så kommet i Sydslesvig-udvalget. Han er også kontaktperson for Det tyske mindretal. Interessen for grænselandet og relationerne mellem flertal og mindretal har han haft fra barnsben, da han er opvokset i grænselandet. Her oplevede han selv, at tyskerne – det var

nogle man ikke talte med. Han gjorde det alligevel. Typisk for Christian.

Netop mindretalsspørgsmål og behovet for særlige rettigheder for mindretal overalt i verden interesserer Christian, og han følger derfor arbejdet i den europæiske mindretalsorganisation, FUEN, meget tæt.

Jeg har også været på udlandsrejser med Christian, da vi begge beskæftiger os med udenrigspolitik. Vi er fuldstændig enige om, at den historiske erfaring, som vi kan hente i det dansk-tyske grænseland, burde inspirere langt flere steder i verden. Og at det var mere end ærgerligt, da en planlagt konference om bl.a.

Ukraine-spørgsmålet, der skulle have været afholdt i Sønderborg i slutningen af 2015, desværre blev aflyst.

Jeg ved, at Christian og jeg fortsat vil støde sammen med bulder og brag i forskellige, politiske diskussioner. Men jeg ved også, at vi i arbejdet omkring Sydslesvig og grænselandet på lange stræk vil gå arm i arm. Det glæder jeg mig til. For han er virkelig politiker af den gode, indsigtfulde og indlevende slags. Og det er der brug for i en urolig verden.

“Tænk engang” beskriver formand Mette Bocks møder med mennesker og mindretal.

KORT SAGT

“
Jeg ser ingen tendens til,
at strømmen af flygtninge
bliver stoppet i nær fremtid

JOEL MILLMANN, talsmand for International Organization for Migration, til Berlingske 16. januar 2016

“ Ulykkeligtvis er
nationalstaten kommet
i miskredit på grund af
nationalsocialisterne

Tysklands udviklingsminister **GERD MÜLLER**
(CSU) til Bild am Sonntag, 9. januar 2016

DELTA I GRÆNSEFORENINGENS SENDEMANDSMØDE 30. APRIL-1. MAJ 2016

Når Grænseforeningen afholder Sendemandsmøde møder medlemmerne traditionelt op i stort tal. I år er der mulighed for at være med 30. april-1. maj på Vingsted Hotel og Konferencenter, Vejle. På dette års sendemandsmøde vil dr.theol. Svend Andersen holde foredrag, og der vil være cafédrøftelser om emnet: "2020 – hvad skal der ske med Grænseforeningen?" Under festmiddagen uddeles Grænseforeningens kulturpris, og bagefter er der underholdning ved stand-up komiker Anders Bonde. Næste dag vil der være morgensamling ved Slesvigske Musikkorps.

Pris for deltagelse er 750 kr. Tilmelding foretages til Grænseforeningens lokalformænd senest 8. april.

Fuld fokus på grænselandet - hver dag på to sprog!

Med Flensborg Avis får du dagligt det fulde udbytte af grænselandet.

Desuden sammenfatter og analyserer vi for dig de overordnede begivenheder i Danmark og Tyskland.

På de bærende artikler er der resumeer på det modsatte sprog. Så du ikke går glip af noget!

www.flu.de

FLENSBO R G A V I S

... vi gør Danmark lidt større

LOKALFORENINGER

Arrangementer sendes til Claus Jørn Jensen på graenseforeningen@privat.dk eller til Åbenråvej 22, 6400 Sønderborg. Deadline for arrangementer, der ønskes med i næste nummer af GRÆNSEN, er mandag 21. marts.

FOREDRAG OG MØDER

Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK

Aabenraa

10. februar kl. 19.30. Folkehjem i Aabenraa. Afstemningsfest. Hovedtaler Jørn Buch. Underholdning ved Sønderjysk Folkekor. Arrangeres sammen med Sprogforeningen, Foreningen Norden, Frederiksklubben og GF Aabenraa

Ejby – Asperup og omegn

17. marts kl. 14.30. Generalforsamling, hos Niels Carl Andersen, Store Landevej 76, 5592 Ejby.

Fredericia og omegn

9. februar kl. 19.00. Middelfart Kirkes sognehus, Algade 1, 5500 Middelfart. Genforeningsfest og festligholdelse af sammenlægningen af foreninger. Johan Herold, tidligere konsulent i Grænseforeningen, underholder og spiller til fællessangene.

30. marts kl. 19.30. Trinitatis Sognegård, Danmarksgade 61, 7000 Fredericia. Generalforsamling. Kaffebord, fællessang og spillemandsmusik ved to lokale spillemænd.

Grindsted-Billund

8. marts kl. 19.30. Ungdomsgården, Østergade 16, Grindsted. Foredrag ved generalsekretær Jens A. Christiansen, Sydslesvigs Forening, om det danske mindretals arbejde og udfordringer. Herefter generalforsamling.

Haderslev

10. februar kl. 19.00. Hotel Norden, Haderslev. Afstemningsfest med festtale ved tidligere biskop Elisabeth Dons Christensen. Sanggruppen "De Hylende Hunde" fra Øster Lindet underholder. Pris 150 kr. Medlemmer 110 kr.

10. marts kl. 19.00. Vojens Musik- og Kulturhus. Fællessang fra Højskolesangbogen ved Karen Hanne Munk, cand. mag. i musik og etnografi. Pris inkl. kaffe 80 kr.

7. april kl. 19.00. Hoptrup Efterskole. Grænseland og skoler set fra Sønderjylland ved formand for Skoleforeningen, tidligere rektor ved Haderslev Katedralsskole Lars Kofoed-Jensen. Herefter generalforsamling.

Holsted-Brørup

10. februar kl. 19.00. "Blomsterengen" Holsted St. Afstemningsfest. Foredrag ved tidligere formand for Sydslesvigudvalget, Troels Ravn, Vejen, om udvalgsarbejdet og mulighederne for at udbrede kendskabet til det danske mindretal i Sydslesvig.

31. marts kl. 19.00. "Blomsterengen", Holsted St. Generalforsamling og foredrag om Cuba ved Anne lise og Ole W. Jørgensen.

Kolding og omegn

10. februar kl. 19.00. Brødremønstredens Hotel, Lindegade 25, Christiansfeld. Afstemningsfest. Hovedtale ved overborgmester i Flensborg, Simon Faber.

2. marts kl. 19.00. Kvarterhuset, Junghansvej 121, 6000 Kolding. Generalforsamling og foredrag ved bestyrelsesmedlem Eli Nielsen om et langt liv som præst.

Kreds 20

31. marts kl. 19.00. Vingsted Mølle, Vingstedvej 58, 7182 Bredsten. Årsmøde. Hans Heinrich Hansen holder foredrag om europæiske mindretal. Alle er velkomne.

Nyborg og Kerteminde

9. marts kl. 19.30. Anders Draghes Gaard, Kongegade 24, Nyborg. Generalforsamling og foredrag ved politikommissær i Vollsmose i Odense, Per Franck, der vil fortælle om sit "grænseoverskridende" arbejde som politimand. Sønderjysk kaffebord.

Odense og omegn

10. februar kl. 15.00. Henriette Hørlücks skole, Slotsvænget, Odense. Journalist Preben Dahl, TV2- Fyn fortæller om sine rødder i det sønderjyske og sit arbejde på TV2.

Rødding – Vejen

10. februar kl. 19.30. Sdr. Hygum Forsamlingshus, Ribevej 51, Rødding. Afstemningsfest. Foredrag ved formanden for Grænseforeningen, Mette Bock.

10. marts kl. 19.30. Skibelund Gymnastik- og Idræts efterskole, Kongeåvej 34, Vejen. Foredrag om de regionale bevægelsers nederlag ved cand. mag. Jesper Kikkenborg, Skibelund. Herefter generalforsamling. Pris inkl. kaffe 50 kr.

Svendborg og omegn

8. marts kl. 19.30. Sct. Jørgens Sognegård, Brydegårdsvej 15, Svendborg. Bjarne Bekker fortæller om Svendborg by og om den fynske humor. Herefter generalforsamling. Pris inkl. kaffe 50 kr. Tilmelding til Minna Bøgebjerg senest den 4. marts på telefon 62 25 22 23 eller på mail: grothdam@mail.dk

Tønder

16. februar kl. 19.00. Højer Præstegård, Højer. Lone Clausen fortæller om et spændende og udfordrende liv, der begynder på stenbroen i København og ender på en gård i Rejsby.

21. februar kl. 19.00. Emmerlev Klev. Peers Awten. Båltale ved tidligere biskop Karsten Nissen, Aabenraa, der også vil fortælle ved det efterfølgende kaffebord på Hohenwarte. Arrangeres i samarbejde med Højer lokalhistoriske Forening.

6. marts kl. 14.00. Hostrup Kirke. Grænsesogdenes Vintermøde. Gudstjeneste i Hostrup Kirke ved biskop Elob Westergaard, Ribe. Derefter kaffebord og foredrag i Jejsing Forsamlingshus ved pastor Marianne Frank Larsen, Aarhus, og foredrag ved fhv. provst Steen Tygesen om historien bag Grænsesogdenes Vintermøde. Arrangeres i samarbejde med bestyrelsen for Grænsesogdenes Vintermøde.

12. april kl. 19.30. Løgumkloster Højskole, Løgumkloster. Generalforsamling og efterfølgende foredrag ved forstander Sascha Quortrup, Løgumkloster Højskole.

Varde og omegn

10. februar kl. 19.00. Varde Bibliotek, Rådhusstræde 2, 6800 Varde. Foredrag ved forfatter Pernille

Juhl om hendes familiekronike, især romanen "Vent på mig Marie" om sønderjyden Anders, der meget mod sin vilje drager i krig for Tyskland. Pris 50 kr. Billetter kan købes på vardebib.dk/detsker eller i døren.

Vejle og omegn

17. marts kl. 19.30. Bygningen, Ved Anlægget 14 B, 7100 Vejle. Generalforsamling og derefter kaffe.

NORDJYLLAND

Aalborg

15. februar kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Foredrag ved Lars Harms om frisernes historie og den politiske situation i den slesvig-holstenske landdag.

14. marts kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Foredrag ved Jon Hardon Hansen, formand for Sydslesvigs Forening, om at være præst og formand. Foredraget arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitetet.

Mariagerfjord

24. februar kl. 14.30. Hadsund Menighedscenter, Kirkegade 8, 9560 Hadsund. Den berømte komponist H.C. Lumbyes liv belyses via fortælling, billeder, sang og violinmusik. Pris inkl. kaffe 20 kr. Arrangeres i samarbejde med Hadsund Menighedscenter.

29. marts kl. 19.30. "Højvang" Hobrovej 62, 9560 Hadsund. Generalforsamling og foredrag ved fhv. sygeplejerske Helga Hoffmann, Sønderborg, om hendes barndom og ungdom ved Nibøl i Sydslesvig.

Thy og Mors

29. februar kl. 16.00. Hotel Vest Vildsund, Ved Stranden 2, Vildsund, 7700 Thisted. Debatmøde med Mette Bock, Grænseforeningen, Jon Hardon Hansen, SSF, og Mads Rykind-Eriksen,

Rødding Højskole: Hvordan kan Grænseforeningen og Sydslesvig ansøre/inspirere hinanden endnu mere politisk og kulturelt på tværs af grænsen? Hvad er identitet – er den kun dansk eller tysk eller er den mere?

31. marts kl. 19.00. Galtrup Musik- og Idrætsfeterskole, Poulsen Dals Vej 17, Ø. Jølby. Generalforsamling og foredrag ved frimenighedspræst Ole Kobbegaard, Ø. Jølby, om Skibelund Krat. Pris inkl. kaffe 50 kr.

MIDTJYLLAND

Århus og omegn

22. februar kl. 19.30. Ellevang Kirke, Risskov. Foredrag ved forfatter Kai Just om politikeren og teologen D. G. Monrad. Pris inkl. kaffe 50 kr.

7. marts kl. 19.30. Ellevang Kirke, Risskov. Generalforsamling. Foredrag ved formand for Sydslesvigudvalget, Kim Andersen.

12. april kl. 19.30. Ellevang Kirke, Risskov. Foredrag ved forfatter Henrik Jensen om Første Verdenskrig. Pris inkl. mad 50 kr.

Horsens og omegn

10. februar kl. 18.00. Klostergården, Havneallé 12 A, Horsens. Grønlangkålmøde og foredrag ved Tove Sørensen om Kilimanjaro.

Randers og omegn

30. marts kl. 19.00. Fritidscentret, Vestergade, Lokale 11. Generalforsamling og filmforevisning: "Dansk i Sydslesvig 1920 – 1945" af René Rasmussen.

Ringkøbing og omegn

11. februar kl. 19.30. Fjordparkens Aktivitetscenter, Holmelunden 10, Ringkøbing. Foredrag ved tidligere overinspektør ved Museum Sønderjylland, Peter

Dragsbo om hans bog, "Arkitektur til Grænsen". I samarbejde med Folkeuniversitetet. Pris inkl. kaffe 75 kr. Tilmelding til Peter Johannsen senest 8. februar.

10. marts kl. 19.30. Fjordparkens Aktivitetscenter, Holmelunden 10, Ringkøbing. Debataften med Jørgen Møllekær, Flensborg Avis, og Gwyn Nissen, Der Nord-schleswiger: "Et grænseland i forandring". Pris 75 kr. inkl. kaffe. Tilmelding til Sven Beiter senest 8. marts.

Silkeborg-Hammel og omegn

7. marts kl. 19.00. Medborgerhuset, Bindslevs Plads 5, 8600 Silkeborg. Generalforsamling og foredrag ved museumsinspektør på Sønderborg Slot, René Rasmussen: "Danmarks urolige hjørne. Sønderjylland 1919-1949". Pris inkl. kaffe 50 kr.

18. april kl. 18.00. Ålekroen, Julsøvænget 5, 8600 Silkeborg. Markering af Dybbøldagen. Foredrag ved forfatter Preben Strange om hans bog "Fra Altona til Dybbøl. Midtjyske soldater i krigen 1864". Pris inkl. mad 200 kr. Tilmelding senest tirsdag den 12. april til Flemming Østergaard, tlf. 86 84 69 06 eller email: flemmingoestergaard@ny-post.dk.

Skanderborg og omegn

24. februar kl. 18.30. Kirkecentret ved Skanderup Kirke, Kirkebakken 4, Skanderborg. Sønderjysk grønlangkål og foredrag ved sognepræst i Sorring-Stjær, Carsten Marvig: "Livet i alvor og munterhed". Tilmelding til Doris Nielsen tlf.: 8657 1361 senest den 19. februar. Entré inkl. mad 100 kr.

9. marts kl. 19.30. Kirkecentret ved Skanderup Kirke, Kirkebakken 4, Skanderborg. Årets første sangaften under ledelse af Johan

Herold, tidligere konsulent i Grænseforeningen, lokale kor medvirker. Pris inkl. kaffe 30 kr.

11. april kl. 19.30. Kirkecentret ved Skanderup Kirke, Kirkebakken 4, Skanderborg. Generalforsamling. Vi forventer deltagelse fra venskabsforbindelse i Skovlund-Valsbøl. Foredrag ved tidligere sognepræst Jørgen Lorenzen: "Vokser træerne ind i himlen?"

Skiveegnen

23. februar kl. 19.00. Skive bibliotek. Foredrag ved historiker Uffe Østergaard: "Mindretallene i Europa og mine erfaringer fra grænselandet". Pris 70 kr.

31. marts kl. 19.00. Resen Sognehus. Generalforsamling og foredrag ved sognepræst Mads Callesen: "Vedbliv at tale dansk".

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

25. februar kl. 19.00. Kirkehuset, Gl. Kongevej 22, Videbæk. Foredrag ved sognepræst Johannes Esmarch om Gendarmstien. Pris 75 kr. inkl. kaffe

19. marts kl. 14.00. Vorgod Ældrecenter, Bardevej 5, Vorgod. Generalforsamling og "Året der gik".

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

24. februar kl. 19.30. Degneparken, Degneparken 1, 4293 Dianalund. Foredrag ved Henning Bonde og Finn Jensen om "Husjomfruen og skibsrederen", A.P. Møller og Kattrup Gods.

7. april kl. 19.30. Degneparken, Degneparken 1, 4293 Dianalund. Generalforsamling og foredrag ved Hanne Jørgensen om Team Rynkeby.

Fuglebjerg og Hyllested

17. februar kl. 18.00. Fuglebjerg Missionshus, Korsørvej 15, 4250 ►

LOKALFORENINGER

► Fuglebjerg. Foredrag ved historiker Ole G. Nielsen, Vemmelev: "Danske herregårde i Slesvig". Pris inkl. mad 100 kr. Tilmelding senest 8. februar til Erling Nielsen.

21. april kl. 18.30. Fuglebjerg Missionshus, Korsørvej 15, 4250 Fuglebjerg. Generalforsamling, fællessang og billedserie fra Sydslesvig. Pris inkl. mad 100 kr. Tilmelding senest 11. april til Erling Nielsen.

Guldborgsund

15. februar kl. 19.00. Kulturforsyningen, Voldgade 1 i Nykøbing Falster. Foredrag ved Marcus Knuth om hans liv og indtryk fra rejser i udlandet. Pris 30 kr.

1. marts kl. 19.00. Kulturforsyningen, Voldgade 1 i Nykøbing Falster. Generalforsamling og foredrag ved provst Nils Christensen Roland om den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer.

Gørlev og Høng

16. marts kl. 19.30. Høng Gymnasium, Hovedgaden 2, 4270 Høng. Generalforsamling og foredrag ved historiker Ole G. Nielsen om soldaternes forplejning under krigen i 1864. Pris inkl. kaffe 20 kr.

Kreds 6

12. marts kl. 09.30. Værkerne, Frederiksvej 27, 4180 Sorø. Kreds-kursus i kreds 6 Vestsjælland. Talere: Jens Andresen, Knud-Erik Therkelsen. Grænseforeningens kulturmødeambassadører deltagere. Nærmere program og evt. aftale om kørsel hos formanden. Tilmelding senest 3. marts 2016 til kredsformand Erling Nielsen.

Lolland

7. marts kl. 19.00. Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo. Generalforsamling og foredrag ved tidli-

gere politimand Freddy Brøndum om 41 år som politimand i Danmark og Tyskland.

Næstved

24. februar kl. 19.00. Videntcenter for Specialpædagogik, Birkebjerg Alle 3, Næstved. Generalforsamling og brætspil "1864".

Ringsted og omegn

10. februar kl. 19.00. Pavillon, Tværalle, Ringsted. Generalforsamling.

15. marts kl. 19.00. Klostermarkskirken, Johan Herold, tidligere konsulent i Grænseforeningen, spiller til fællessang efter Højskolesangbogen.

Roskilde

3. marts kl. 19.00. Syv Sognegård, Skolevej 17, 4130 Viby Sj. Foredrag ved Grænseforeningens formand Mette Bock: "Det danske grænseland som mindretalsmodel – fup eller fakta". Pris 50 kr. Ikke medlemmer 75 kr.

12. april kl. 19.00. Syv Sognegård, Skolevej 17, 4130 Viby Sj. Generalforsamling og foredrag ved Grænseforeningens konsulent Claus Jørn Jensen: "Grænseforeningen og grænselandet set fra Sønderborg".

Slagelse og omegn

6. marts kl. 14.00. Slagelse Bibliotek, lokale 1, Stenstuegade 1-3, 4200 Slagelse. Generalforsamling og debat om Grænseforeningens fremtid. Pris inkl. kaffe 40 kr.

Sorø

14. april kl. 19.30. Værkerne, lokale III, Frederiksvej 27, Sorø. Generalforsamling og foredrag ved læge Svend Beier, Sorø, om hans kommende bog "Sønderjyske Rødder".

HØVEDSTADEN

Hørsholm

14. april kl. 19.30. Hørsholm sognegård, indgang v/Ridebanen. Foredrag ved Kjeld Holm, tidligere biskop over Aarhus Stift: "At være et grænsemenneske".

København og Frederiksberg

10. februar kl. 18.00. Restaurant Allegade 10, Frederiksberg. "10. februar møde" med gule ærter og pandekager og foredrag. Tilmelding og yderligere oplysninger: gf@grænsekf.dk

Hillerød

2. marts kl. 19.30. Frivilligcenter Hillerød. Foredrag ved netop afgående ambassadør Per Poulsen-Hansen om livet som ambassadør i Berlin. Pris inkl. kaffe 40 kr. Ikke medlemmer 60 kr.

6. april kl. 19.30. Frivilligcenter Hillerød. Foredrag ved Jørgen Storm om "Den kolde Krig". Pris inkl. kaffe 40 kr. Ikke medlemmer 60 kr.

26. april kl. 19.30. Nordisk Lejrskole og Kursuscenter. Generalforsamling og billedfremvisning fra tur til Sønderjylland/Sydslesvig i 2015. Send venligst fotos til Arne Würtzen på: wurtzen@mail.dk Ikke medlemmer 60 kr.

TURE/REJSER ARRANGERET AF LOKALFORENINGERNE:

Medmindre andet er nævnt, kan du tilmelde dig uanset bopæl eller medlemskab af lokalforeningen. Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK

Haderslev, Grænseforeningen Haderslev

25. februar kl. 19.30. Det Lille Teater, Flensborg. Jubilæumsforestillingen "Søsteren der ikke vendte hjem" om Sydslesvig. 20 billetter tildeles vederlagsfrit de medlemmer, som melder sig først. Transport til Flensborg sker i egne biler.

Kreds 20

10. marts kl. 10.00. Kobbermølle og Det lille Teater, Flensborg. Jubilæumsforestillingen "Søsteren der ikke vendte hjem". Pris 350 kr. Tilmelding til Kirsten Rykind-Eriksen, mail: rykind@bbsyd.dk, senest den 28. februar.

10. april kl. 08.00. Tur til Alsace 10.-16. april. Arrangeret af kreds 20 i samarbejde med SSF. Nærmere oplysninger ved kredsformanden. Tilmelding hurtigst muligt.

Nyborg og Kerteminde

18. april kl. 08.00. Tur til Dybbøl på Dybbøldagen. Forårsudflugt gennem det skønne Als, fra Kærhalvøens "Dommedag Als" til Sønderborg. Foreløbig pris ekskl. entré, inkl. frokost 475,00 kr. Ikke medlemmer 550 kr.

Rødding – Vejen

3. marts kl. 19.30. Det Lille Teater, Flensborg. Jubilæumsforestillingen: "Søsteren der ikke vendte

hjem". Samkørsel i egne biler. Pris 80 kr. Tilmelding senest mandag den 23. februar til Hans Harald 51542075 eller Dirk 74848971.

9. april kl. 12.00. Udflugt til Jelling monumenterne. Samkørsel med afgang fra Rødding kl. 12.00 og fra Vejen kl. 12.20. Pris inkl. entré og kaffe 100 kr. Tilmelding senest fredag den 18. april til Hans Harald 51542075 eller Dirk 74848971.

Sønderborg

10. marts kl. 19.30. Det lille Teater, Flensborg. Jubilæumsforestillingen: "Søsteren der ikke vendte hjem". 20 billetter tildeles vederlagsfrit de medlemmer, som melder sig først. Pris inkl.

kaffe 75 kr. Tilmelding til Kirsten Fanø på kifanoe@gmail.com eller 61778515 senest 3. marts.

Horsens og omegn

10. marts kl. 13.00. Kobbermølle Museet og Det Lille Teater, Flensborg. Jubilæumsforestillingen "Søsteren der ikke vendte hjem". Afgang med bus fra Horsens ru-tebilstation kl. 13.00, opsamling Transportcenter Vejle og afkørsel 65 Kolding Syd. Pris 350 kr. Tilmelding senest 14 dage før til formand eller sekretær. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningens Kreds 20.

Randers og omegn

21. maj kl. 08.00. Udflugt til Christiansfeld og Jelling. Afgang med bus fra Randers Arena Pris 650

kr. Tilmelding senest 18. april til Erik S. Overgaard, tlf. 32180186 eller e-mail: erik@keovergaard.dk Turen gennemføres ved minimum 30 deltagere.

GRÆNSEN 78. årgang

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K

Udgiver

Grænseforeningen

Ansvarshavende redaktør

Anna-Lise Bjerager
alb@graenseforeningen.dk

Næste nummer af Grænsen

udkommer 14. april.
Materiale modtages senest 21. marts.

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Layout

www.prik.dk

Forsidefoto

Niels Åge Skovbo

Grænseforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Tlf. 3311 3063, www.graenseforeningen.dk

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Mette Bock
mb@graenseforeningen.dk, tlf. 3337 4952

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk, tlf. 2023 1984

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Mette Bock, Horsens

1. næstformand: Jens Andresen, Løgumkloster

2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Sigrid Andersen, Agerskov
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal

Region Midtjylland

Sven Beiter, Ringkøbing
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Henning Bonde, Jyderup

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Ove Nissen, Rungsted Kyst

Ressourcepersoner

Jens Andresen, Løgumkloster
Per Paludan Hansen, Frederiksberg
Peder Damgaard, Kollund

POST**PP**

DANMARK

Sorteret Magasinpost
ID-nr. 42138

Copyright: Nolde Stiftung Seebüll

Foto: Helmut Kunde

**Nolde Museum i Seebüll i
Slesvig åbner igen 1. marts
efter en længere vinter-
pause****Glühender Abendhimmel,
1945**

DET LILLE HUS I MARSKEN

Af Anna-Lise Bjerager

Maleren Emil Nolde holdt af marsken, der ligger bag digerne mod Vadehavet, som et uendeligt landskab, der kun brydes af grøfter og vandløb, og hvor man kan færdes længe uden at møde andre end får og gæs. Han var født i den lille landsby Nolde ved landegrænsen ved Bylderup-Bov og bosatte sig midt i det vindblæste grænseland i 1916. Siden byggede han sit eget hus med atelier i Seebüll. Her levede han sammen med sin hustru, Ada, der var født i Ribe, midt i naturen fra 1926 og frem til sin død for 60 år siden, i 1956.

Nolde Museum i Seebüll, der har haft til huse i Noldes hjem, i dag med tilhørende museumsbygning, lige så længe, fejrer 60 års jubilæet senere på året. En ny udstilling "Emil Nolde – de sene værker" åbner den 1. marts efter en længere vinterpause.

Kurator Caroline Dieterich, Nolde Museum, siger, at den nye udstilling vil byde på værker, der ikke tidligere har været vist, og at man er klar til at tage imod flere end de 62.000 besøgende, der sidste år kom den lange vej forbi.

"Der bliver noget at glæde sig til, fordi udstillingen både vil vise overraskelser og klassiske værker", siger hun.

Nolde Museum, der i løbet af vinteren er blevet renoveret med ny lyssætning, er en borglignende bygning, der hæver sig over marsklandskabet. Emil Nolde tegnede selv huset i 1927 og valgte bevidst en placering på en varft for at skabe en arkitektonisk kontrast til de lave, stråtede frisiske bondegårde rundt omkring. Nolde associerede huset med en solsikke, der rækker ud og tager imod solens foranderlige lys. Mens Nolde levede, var der fra alle vinduer udsigt til blomsterhaven, som han og Ada anlagde, og som museums-gæsterne i dag kan besøge.

Emil Nolde hentede inspiration i lyset og marskens storslåede natur og frembragte enestående værker. Hans hus i marsken er bestemt et besøg værd. ●

Al henvendelse til Grænseforeningen
info@grænseforeningen.dk • Telefon 33 11 30 63